



Ügyiratszám: KULT/135-2/2022.

Ügyintéző: Doka Diána, Dr. Augusztinyi Krisztina

Előterjesztés  
- a Közgyűléshez -

a Nyíregyházi Települési Értéktár Bizottság  
2022. évben végzett tevékenységéről szóló beszámoló elfogadására

Dr. Ulrich Attila  
alpolgármester

Doka Diána  
Kulturális Osztály vezetője

Tomasovszki Anita  
Nyíregyházi Települési Értéktár Bizottság elnöke

törvényességi véleményezését  
végző személyek aláírása

Dr. Szemán Sándor  
címzetes főjegyző

Faragóné Széles Andrea  
Jegyzői Kabinet vezetője

A beszámólót véleményezi:

Köznevelési, Kulturális és Ifjúsági Bizottság  
Városstratégiai és Környezetvédelmi Bizottság

## Tisztelt Közgyűlés!

Nyíregyháza Megyei Jogú Város Közgyűlése a 2012. évi XXX. törvény 3. § (2) bekezdése alapján, 2013. november 28-i ülésén a 253/2013. (XI.28.) számú határozatával létrehozta a Nyíregyházi Települési Értéktár Bizottságot, megválasztotta tagjait és elfogadta a Szervezeti és Működési Szabályzatát. A Nyíregyházi Települési Értéktár Bizottság alakuló ülésére 2014. március 6-án került sor.


A Bizottság megszervezi a településen fellelhető nemzeti értékek azonosítását, létrehozza a településen fellelhető nemzeti értékek adatait tartalmazó gyűjteményt és megküldi azt a megyei értéktárba. A Bizottság feladatát képezi Nyíregyháza város természeti, épített, a néphagyományból eredő, kulturális, gazdasági, gazdálkodási és történelmi értékeinek megőrzése, valamint az itt született, vagy életük során, Nyíregyházán élt személyek szellemi örökségének feltérképezése.

A Nyíregyházi Települési Értéktár Bizottság 2022. október 19-én tartott ülésén felvételre került az északkeleti nyelvjárási régió (Felső-Tisza vidéke) nyelvjárása elnevezésű nemzeti érték, így 2022. október 19. napjáig összesen 57 nemzeti érték került felvételre a Nyíregyházi Települési Értéktárba.

A 324/2020. (VII.1.) Korm. rendelet 4.§ (1) bekezdés c) pontja alapján a Települési Értéktár Bizottság évente beszámol tevékenységéről a Közgyűlésnek. Ezen kötelezettségtételnek eleget téve számol be a Nyíregyházi Települési Értéktár Bizottsága.

Kérem a Tisztelt Közgyűlést, hogy a Nyíregyházi Települési Értéktár Bizottság 2022. évben végzett tevékenységéről szóló beszámolót megtárgyalni és elfogadni szíveskedjen.

Nyíregyháza, 2022. október 19.

  
Doka Diána  
osztályvezető



Melléklet a KULT/135-2/2022. számú előterjesztéshez

**HATÁROZAT – TERVEZET**

**NYÍREGYHÁZA MEGYEI JOGÚ VÁROS  
KÖZGYŰLÉSÉNEK**

...../2022. (X.27.) számú

határozata

**a Nyíregyházi Települési Értéktár Bizottság  
2022. évben végzett tevékenységéről szóló beszámoló elfogadásáról**

**A Közgyűlés**

az előterjesztést megtárgyalta, és a Nyíregyházi Települési Értéktár Bizottság 2022. évben végzett tevékenységéről szóló beszámolót elfogadja.

Nyíregyháza, 2022. október 27.

A határozatról értesülnek:

- 1./ A Közgyűlés tagjai
- 2./ A címzetes főjegyző és a Polgármesteri Hivatal belső szervezeti egységeinek vezetői
- 3./ Nyíregyházi Települési Értéktár Bizottság tagjai

**A Nyíregyházi Települési Értéktár Bizottság beszámolója a 2022. évben végzett tevékenységéről**

*Nyíregyháza Megyei Jogú Város Közgyűlése a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény, valamint a magyar nemzeti értékek és hungarikumok gondozásáról szóló 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelet alapján 2013. évben létrehozta a Nyíregyházi Települési Értéktár Bizottságot, továbbá elfogadta a Nyíregyházi Települési Értéktár Bizottság Szervezeti és Működési Szabályzatát. Az Értéktár megalkotásának célja az országos és helyi értékek tudatosítása, számbavétele és védelmének biztosítása. A Közgyűlés 256/2013. (XI.28.) számú határozatával a Települési Értéktár Bizottság tagjai megválasztásra kerültek, valamint a Közgyűlés elfogadta a Települési Értéktár Bizottság Szervezeti és Működési Szabályzatát. Az alakuló ülésre 2014. március 6-án került sor, melyen a Bizottság megfogalmazta a legfontosabb feladatokat, a működéssel kapcsolatos tennivalókat.*

A Bizottság döntéseit és az aktualitásokat a [www.nyiregyhaza.hu](http://www.nyiregyhaza.hu) honlapon tekinthetik meg az érdeklődők.

A Bizottság több feladatnak igyekszik megfelelni a továbbiakban is. Legfőbb cél az, hogy a nyíregyházi lakosság minél szélesebb körben ismerje meg magát a törvényt, annak hátterét és fontosságát, illetve felhasználóbaráttá tett űrlapon jelöljön is a helyi értékekből.

Nyíregyháza területén található, illetve az itt létrehozott nemzeti értékek felvételét a települési értéktárba bárki írásban kezdeményezheti a polgármesterhez címzett javaslatában. A javaslatot a 324/2020. (VII.1.) Korm. rendelet és a 2012. évi XXX. törvény rendelkezései szerint kell elkészíteni és elektronikus úton vagy postai út esetén elektronikus adathordozón mellékelve kell benyújtani.

A polgármester a hozzá benyújtott javaslatokat átadja a Települési Értéktár Bizottságnak. A Bizottság a javaslatokat megvizsgálja az alábbi szempontok szerint:

- a javaslat megalapozottsága,
- jogszabálynak való megfelelés.

Ezt követően a Bizottság dönt a Települési Értéktárba történő felvételről, a hiánypótlásról vagy a javaslat felvételének elutasításáról és döntéséről a javaslattevőt írásban értesíti.

A Bizottság határozatai alapján 2022. október 19. napjáig összesen 57 nemzeti érték került felvételre a Nyíregyházi Települési Értéktárba, melyek a [www.nyiregyhaza.hu](http://www.nyiregyhaza.hu) honlapon megtekinthetők. A Bizottság, a vonatkozó jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően a nemzeti értékek adatait továbbküldte a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Értéktárba.

A HUNG 2021. pályázat keretében 2022. március hónapban elkészült a Nyíregyházi értékek c. kiadvány angol nyelvű kiadása.

A HUNG 2022. pályázat keretében egy image film készül a Nyíregyházi Települési Értéktárban található nemzeti értékekről.

2022. április 19-én Tomasovszki Anita elnök a Mesél a Sóstói-erdő kiállítással egybekötött kulturális és helytörténi konferencián a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban vetített képes előadás keretében részletesen bemutatta a Nyíregyházi Települési Értéktár Bizottság munkáját és a felvett nemzeti értékeket.

A Bizottság továbbra is szeretné élővé tenni a nemzeti értékeket és ennek a célnak a fontosságát hangsúlyozva a Városnapok rendezvénysorozat keretében Dr. Kovács Ferenc polgármester úr a Nyíregyházi Települési Értéktárban szereplő hat új nemzeti érték képviselőinek emléklapot adott át 2022. május 13. napján a Városháza Krúdy-termében.

A Nyíregyházi Települési Értéktár Bizottság fontosnak tartja, hogy a lakosságot minél jobban bevonja a Bizottság munkájába, ezért 2021. november hónapban képregénypályázatot hirdetett „Nyíregyházi kalandok! Nyíregyházi nemzeti értékek képregényben” - címmel, melyen egyéni alkotók vehettek részt. A pályázat célja a nyíregyházi értékek felkutatása és a Nyíregyházi Települési Értéktárba felvett nemzeti értékek népszerűsítése volt.

A pályázati kiírásnak 24 pályázó felelt meg. 2022. április 14-én három főből álló szakmai zsűri értékelte a pályázók alkotásait és három fő (I.-II-III. helyezett) kaphatta meg a Bizottság, az Önkormányzat és a Támogatók által felajánlott értékes nyereményeket.

A zsűri tagjai: Kertész Sándor grafikus-művésztanár, Sváb József grafikusművész és Havasi Tamás grafikusművész.

A pandémiás helyzet miatt 2021. évben elmaradt a „Mesélő értékeink-Nyíregyháza kincsei” c. rajzpályázat nyerteseinek (I-II-III. helyezett és egy különdíjas) oklevél átadása. 2021. április 22-én szakmai zsűri értékelt az alkotásokat. A zsűri tagjai: Madár Ximena művészettörténész, Havasi Dóra restaurátor és Tóthné Szomolya Ágnes gyermekkönyvtáros.

A képregénypályázat és a rajzpályázat eredményhirdetésére a Városnapok rendezvénysorozatának keretében került sor, a díjakat Dr. Ulrich Attila Nyíregyháza Megyei Jogú Város alpolgármestere adta át. Az alkotásokat a Városházán 2022. május 13. napjától 2022. május 27. napjáig tekinthették meg az érdeklődők.

A Nyíregyházi Települési Értéktár Bizottság fontosnak tartja, hogy a lakosságot minél jobban bevonja a Bizottság munkájába, ezért 2022. november hónapban a Bizottság által meghatározott témában pályázatot hirdet az érdeklődők számára. A pályázat célja a nyíregyházi értékek felkutatása és a Nyíregyházi Települési Értéktárba felvett nemzeti értékek népszerűsítése.

### **A Nyíregyházi Települési Értéktár Bizottság megalakulása óta az alábbi javaslatokat vette fel a Nyíregyházi Települési Értéktárba:**

#### **1. Bessenyei-szobor (Nyíregyháza első köztéri szobra)**

1899. május 9-én avatták fel Nyíregyháza első köztéri szobrát, a Bessenyei-szobrot a megyeháza előtti parkban. Kallós Ede alkotása ma is az ország egyik legszebb író- szobra, a Szabolcs megyében, Tiszabercelen született Bessenyei György (1747–1811) bölcsész-költőnek, Mária Terézia testőrének, a filozófusnak és nemzetnevelőnek állít emléket. A szobor felállítását előkészítő munkálatok, majd az országos érdeklődést kiváltó nagyszabású avatási ünnepély és ünnepségsorozat fő szervezője az alig másfél éve megalakult Bessenyei Kör volt. A művészi kivitelezésű talapzatot Balázs István készítette Kosztolányi-Kann Gyula műépítész tervrajza alapján. A szobor felállítását még 1889-ben javasolta Kovács István törvényszéki bíró, és a nyíregyházi és innen elszármazó értelmiség élére állt a kezdeményezésnek. Országos gyűjtést szerveztek, és majd tíz éves előkészítő munkálatok után 1898 őszére el is készült a szobor, de Erzsébet királyné meggyilkolása és a nemzeti gyászév miatt 1899 tavaszára halasztották az átadó ünnepséget. A szoboravatás jelentős esemény volt Nyíregyháza életében, a vármegye minden településének vezetője vagy képviselője jelen volt az ünnepségen. A Bessenyei-szobornál a Magyar Királyi Testőrség tagjai álltak díszőrséget. Este díszelőadás volt a színházban, majd vacsora a Korona Szálló nagytermében. Nyíregyháza

számos emlékhellyel tiszteleg ma is szellemi elődje előtt, a nevét viselő Bessenyei Társaság (1987–) pedig gondozza és tovább hagyományozza örökségét. A szobrot 1928-ban helyezték át a múzeummal szemközti parkba, - akkor Dessewffy, ma - Bessenyei térre.

## **2. Bokortanyák**

Nyíregyházát körülölelő bokortanyák egész Magyarországon egyedülállóak. Ilyen településszerkezettel és tanyaszerkezettel ma már alig találkozunk. A kedvező feltételek hatására 1753 őszén Szarvasról, Békéscsabáról, Mezőberényből és Orosházáról mintegy 300 család költözött át, akikhez később a Felvidékről is csatlakoztak. A kétnyelvűség jelenléte (tótul=szlovákul és magyarul beszélés) váltakozó volt a tír pákság körében és történelmében. Viszontagságok során, önerőből építették fel 1786-ra az Evangélikus Nagytemplomot. A Nyírség természetes felszíni adottságait kihasználva, lehetőleg itatóhelyek körül, spontán megtelepedés útján jöttek létre az ideiglenes szállásföldek, amelyek a későbbi a településmagok lettek. Helyüket nem mérnökök jelölték ki, mint az Alföld más helyein. Mintegy száz éven keresztül tartozéktelepülésként, kettős szálláselv szerint működtek, az állattenyésztés, majd a földművelés érdekeit szolgálták, földközösségben művelték a határt. A gazda állandó lakhelye a városban volt. Minden szálláscsoportnak az ott legjobban elterjedt, vagy legősibb településű család adta meg a nevét. A „bokor” elnevezés a 19. század közepétől terjedt el. Többnyire egy központi tér (tanyaköze) köré szervezett, csoportos kis település, azaz bokortanya alakult ki. 1952-ben összevonták a tanyákat, a közigazgatási átrendezés következtében 3 nagyobb község alakult ki: Nagycserkesz, Nyírtelek, Kálmánháza. Az 1980-as években a legnagyobb, főutak menti bokortanyát kiemelték, belterületté nyilvánították: Manda- és Vajdabokrot, Felsősimát és Rozsrétszőlőt.

## **3. Nyíregyházi Cantemus Kórus munkássága**

A Nyíregyházi Kodály Zoltán Általános Iskolában 1958 óta folyik az ének-zene tanítása Kodály Zoltán zenepedagógiai elképzelése szerint. 1975-ben alakult meg a Kodály Zoltán Általános Iskolában a Cantemus Gyermekkar, amely a vidéki kórusok között hihetetlenül nagy ívű karriert futott be. Azóta már a Cantemus család tagja a Pro Musica Leánykar, a Cantemus Vegyeskar is. A Cantemus sok nemzetközi elismerés tulajdonosa, Nyíregyháza egyik büszkesége. Az iskola nagy létszámú növendékeiből több kórus is szerveződött. A Nyitnikék kórus a legkisebbeké, őket követi a Napsugár kórus, a Cantemus Fiú Vegyeskar és a Cantemus Gyermekkar, amely vezetőjével, Szabó Dénes Kossuth-díjas karnaggal 1974 óta a világ számos nemzetközi versenyén állhatott a dobogó legfelső fokára. Az iskola volt növendékeiből alakult 1986-ban a ma már nemzetközi hírnévre szert tett Pro Musica Leánykar, 1988-ban a Banchieri Énekegyüttes, 1998 óta pedig folyamatosan működik a Cantemus Vegyeskar, majd

a Cantemus Ifjúsági Vegyeskar is a kóruscsalád része lett. A világ különböző tájain hangversenyeztek Venezuelától Ausztráliáig, Kanadától Japánig, az USA-tól Koreáig, de Európa számos országában is megfordultak. Világhírű mesterek vezényelték őket, többek között Leonard Bernstein, Doráti Antal, Seiji Ozawa, Joó Árpád és Guiseppe Patane. A világ legjelentősebb kórusversenyein együtteseink eddig több mint 50 első díjat szereztek. 1989-ben elnyerték a Magyar Művészetért Alapítvány Nagydíját, 1993-ban a Bartók Béla-Pásztory Ditta-díjat és 2004-ben a Magyar Örökség díjat is.

#### **4.Nyírség Táncegyüttes munkássága**

Az Együttes 1974-ben alakult meg Nyíregyházán. Célja a Kárpát-medencei magyarság népi hagyományainak és tánckultúrájának minél szélesebb körben való megismertetése. A Nyírség Táncegyüttes sokszoros Kiválóan Minősült Együttes, Csokonai Vitéz Mihály Közösség-díjas, Megyei és Országos Prima-díjas, Pro Urbe-díjas, háromszoros Ki mit tud? győztes társulat, amely rendszeres résztvevője hazai és külföldi szakmai fesztiváloknak. Legutóbb 2013 júliusában szereztek bronzérmeket az Isztambul melletti Büyükcekece nemzetközi folklórfesztiválján, majd októberben immár itthon nyerték el a Kállai Kettős Néptáncfesztivál legmagasabb nívódíját, a Fesztiváldíjat. A társulat fontosnak tartja a magyar, valamint a Kárpát-medence néptánc- és népzenei kincsének népszerűsítését itthon és a nagyvilágban. A táncegyüttes tagjai részt vettek a Fölszállott a páva televíziós folklórvetélkedőben is. A hiteles forrásokból gyűjtött, megtanult és újraalkotott táncok a próbateremben nyerik el végső formájukat, s színpadi produkciókban teljessé válnak. Középiskolai tanulók, főiskolai és egyetemi hallgatók, néptánc pedagógusok és „civil” foglalkozású fiatalok gyűlnek össze esténként azért, hogy meglehetősen kevés szabadidejük nagy részét az individuális magyar néptáncok csoportba szerveződött tanulási formájának szentelhessek a Nyírség Táncegyüttesben. A társulat 2014-ben ünnepelte megalakulásának 40. évfordulóját. Művészeti vezetője Demarcsek György, Csokonai-díjas, Örökös Aranyarkantyús Táncos és a Népművészet Ifjú Mestere.

#### **5.Sóstógyógyfürdő, mint gyógyhely**

Nyíregyháza háromszáz hektáros tölgyese mélyén található Sóstógyógyfürdő. A „névadó” a 9,5 hektár területű, két részre osztott, sós vizű szikes tó, amelynek átlagos mélysége 1,5 méter. A gyógyvízzé minősített termálvíz kiválóan alkalmas gerincbetegségek, reumatikus, mozgásszervi és nőgyógyászati panaszok enyhítésére, rehabilitáció és utókezelés esetén. A város asszonyai 1794-ben kaptak engedélyt arra, hogy Sóstón ruhát mossanak, három

évtizeddel később pedig már megépült az első, négy káddal működő fürdőház és a vendéglő. A gyógyvíz és az erdő vonzerejének bizonyítéka az 1866-ban megépült alpesi stílusú Svájci-lak, a kor hangulatát a mai napig őrző panzió. Falai között megfordult sok művész, politikus, köztük Blaha Lujza, Krúdy Gyula, Karinthy Frigyes. A városi polgárok, iparosemberek, bohém művészek kedvelt találkozóhelye volt az 1911-ben megépült Krúdy Szálló és annak terasza, valamint mellette a szép vonalvezetésű, ma már műemlék víztorony. A Szeréna-lak 1914-ben épült. 1911-től kisvasút, majd 1927-ben a műút kötötte össze a várossal. A 12 hektáros tó egyik részét az 1930-as évektől szabad stranddá alakították. Új fejezet kezdődött Sóstógyógyfürdő történetében az 1950-es évek végén, amikor a szikes vizű tó már nem elégítette ki a lakosság igényeit, s felfedezték, hogy a föld alatt 50 fokos hévíz rejlik. A sikeres kutatás eredményeként megépült a Parkfürdő. Sóstógyógyfürdőn a pihenés helye a minden igényt kielégítő Hotel Fürdőház, a Tófürdő, valamint az Aquarius Élmény- és Gyógyfürdő. 2013-ban nyilvánították gyógyhellyé Sóstógyógyfürdőt. 2015-ben megnyílt az élményfürdőhöz kapcsolódó, minden igényt kielégítő új gyógyászati szárny.

#### **6.Sóstói Múzeumfalu, mint néprajzi értékek gyűjtőhelye**

A Sóstói Múzeumfalu tervezése 1964-ben kezdődött, az építő munkálatok elindulására azonban csak 1970-ben került sor. A Múzeumfalu első része 1979-ben öt berendezett parasztportával nyílt meg a látogatók előtt. Azóta a 7 és fél hektáros terület beépült, és már több mint 80 építmény képviseli Északkelet-Magyarország sokszínű népi építészetét. Az épületek túlnyomó többsége eredeti, ami azt jelenti, hogy egykori helyszínükről pontos felmérések alapján történt meg az áttelepítésük. Az 1970-es évek elején szakemberek által készített telepítési terv alapján történt a kiválasztott épületek áttelepítése, amelynek eredményeként ma a múzeumfalu egykor a Felső-Tisza-vidékre jellemző orsós településszerkezetű falu képét mutatja, utcáin a porták szigorú rendben sorakoznak egymás mellett, a kiteresedő faluközpontban áll a templom a harangtoronnyal, az iskola, a szatócsbolt, a kocsmá és a református parókia épülete. Az épületeket Szabolcs-Szatmár-Bereg megye öt kisebb tájáról – Szatmár, Bereg, Rétköz, Nyírség, Nyíri Mezőség – telepítették a múzeumfaluba. A berendezésnél a szakemberek arra törekedtek, hogy a tárgyak ugyanarról a településről származzanak, ahonnan az épület. Ritkán előfordult, hogy a lakóházat a bútorzattal együtt sikerült megvásárolni, mint például a pócspetri és a tizadobi házak esetében. Vannak olyan épületek is, amelyek nem eredetiek, másolatban készültek el. A paticsfalas, zsindeffel fedett református templom a Kárpátaljához tartozó egykori beregi

település, Kisdobrony főterén állott, s több mint 100 évvel ezelőtt bontották el. A Sóstói Múzeumfalu hazánk legnagyobb regionális szabadtéri múzeuma.

## **7. Sóstó Zoo**

A nyíregyházi Állatpark, már több mint egy évtizede városunk egyik büszkesége. A Nyíregyházi Állatpark az ország legnagyobb vidéki állatgyűjteménye, 2015-ben és 2018-ban Európa legjobb állatkertje lett kategóriájában. Magyarország talán legimpozánsabb állatgyűjteménye nemcsak attól érdekes, hogy több mint 500 faj 5000 képviselőjét látjuk, hanem a különleges hangulatot árasztó sóstói tölgyerdőtől is. A 35 hektáros területen kontinensenkénti felosztásban láthatóak az állatok azért, hogy az ide látogató egy nap alatt virtuálisan végigjárhassa a Földet s megfigyelhesse annak sokszínű élővilágát. Évente több mint 450 000 ember látogat el a Nyíregyházi Állatparkba, amely a hagyományos állatkerti sétán kívül egész napos programot, szórakozást, kikapcsolódást nyújt csoportok és családok számára is. Ilyen pl. a majomerdő, ahol órákat eltölthetünk, miközben a madagaszkári makik jópofa játékain derülünk, de kellemes időtöltés az Ócenárium üvegalagútjában időzni, figyelni a cápákat és a szebbnél szebb halat. A napi háromszori fóka-show rengeteg nézőt vonz, ahogy az úszó jegesmedvék is. Nem mindennapi élmény tevegelni sem, a sóstói tölgyerdőben utazni a sivatag hajóján. A park minden évben új, különleges látványelemeket felvonultató kifutókat mutat be az ide látogatóknak. A tavalyi esztendőben megnyílt a Viktória ház, ahol elsősorban az Amazonas menti élővilág tárul szemünk elé, vagy az idén átadásra került Andok világa, ahol egy függőhídról letekintve a dél-amerikai hegyvidék jellegzetes faunája kerül bemutatásra. A hosszú séta után bizonyára jólesik a park híresen ízletes menüiből választani a Bambusz étteremben vagy a Hotel Dzsungelben, Magyarország első állatkerti szállodájában megpihenni.

## **8. Szabolcs Néptáncgyűttes munkássága**

1957 őszén Dalanics György népművelő megalakított egy tánccsoportot, mely a kitartó, szorgalmas munka eredményeként együttesé nőtte ki magát. Ekkor vették fel a „Szabolcs” Táncgyűttesnevet, mely Nyíregyháza legrégebbi amatőr néptánc közössége. 1968-tól az együttes rendszeresen részt vett hazai és külföldi fesztiválokon, Franciaország, Belgium, Hollandia, Anglia, Németország, Ausztria, Csehország, Szlovákia, Lengyelország, Kárpátalja, Erdély, Olaszország, Spanyolország különböző táncversenyein, a hazai Ki mit tud? tehetségkutató rendezvényein. Szakmai munkájukat számos díjjal ismerték el: Megyei Nívódíj Verseny I. helyezése, nemzetközi néptánc fesztiválok I. helyezése, Arany- és Kiváló minősítések, különdíjak, oklevelek jelzik sikereiket. A Szabolcs Néptáncgyűttes szakmai

munkájának célja a kulturális örökség megóvása. Felvállalják olyan rendezvények szervezését és lebonyolítását, amelyek során a néptánc hagyományait, kiemelkedő képviselőit interaktív programok keretében mutatják be az érdeklődőknek. A Szabolcs Néptáncgyűttes kiemelt figyelmet fordít az utánpótlás nevelésére, ennek érdekében immár egy évtizede szerveznek táncházakat Szabolcs-Szatmár-Bereg megye középiskoláinak kollégiumaiban. Táncaikban őrzik a Kárpát-medence folklórájának hagyományait, de eltökélt szándékuk olyan alkotások létrehozása is, melyek a mai kor emberének gondolat- és érzésvilágát tükrözik. Céljuk, a folyamatos belső alkotómunka mellett olyan művek felújítása, melyek valamikor meghatározó, „alpművei” voltak a hazai néptáncművészetnek. A tánccsoport fennállása óta közel 3000 táncos képzését, sikerét biztosította.

### **9. Tirpák népi építészet**

A jellegzetes tirpák lakóház vert falú, szarufás tetőszerkezetű, nádtetős, elől felső csonkakontyos, hátul eresztett végű. A házakat kezdetben döngölt földből, majd vályogból építették. Az építkezés egész menete segítséggel, kalákában történt. Az épületek előtt faoszlopos tornác található. Amikor a padlás tároló funkciót is betöltött, itt helyezték el középen a padlásfeljárót. Az udvari homlokzatok tapasztottak, meszeltek, alul 50 cm-es barna, szürke vagy sötétkék lábazati festéssel ellátottak. A meszelés mellett Nyíregyházán és a tanyabokrokban gyakori volt a belső felületek és a kemencék, illetve a külső falak színes pingálással vagy pingáló papírral történő díszítése, majd a későbbi időkben hengerlése. Az átlagos tirpák lakóház soros elrendezésű, szobából, konyhából és kamrából álló építmény. A nyíregyházi módos tirpák gazdáknál nagyház + konyha + kisház + kamra + istálló + nyitott szín tagolódású az épület, amelyet egy fedél alá építettek. Minden helyiség földpadozatos volt, melyeket évente pelyvás sárral felmázoltak. Jellegzetes tüzelőberendezése a konyhából fűtött búbos kemence. A hátsó házban vályogból készült berakott spór állt. Jellemző konyhai tűzhely a szobai kemence szája előtti oldalpadka a sarokban ráépített kör alaprajzú füstházzal, amelyet Nyíregyházán kutkának neveztek. A füsttelenítést a szabadkémény mellett a félszabadkémények és kamin-kémények szolgálták, amelyekben a húsfüstölést is végezték. Szinte minden tirpák tanyán megtalálható volt a lakóházzal párhuzamosan épült nyári konyha a kamrával. A kerítések a telkek határának jelölésére szolgáltak. A tirpák porták jellegzetes gazdasági épületei voltak: a magtár, a galambdúc, a kútágas, a gabonás, krumplis, répás verem és a hátsó részen elhelyezkedő hodály.

## **10. Krúdy Gyula irodalomtörténeti munkássága**

Krúdy Gyula (1878–1933) a magyar próza egyik legnagyobb, világirodalmi rangú alkotója. Katona Béla az első nyíregyházi irodalmár, akit igazi Krúdy-kutatónak tekinthetünk, az elkészült tanulmányainak gyűjteményét „Az élő Krúdy” címmel 2003-ban jelentette meg városunk. A ma rendelkezésünkre álló leghitelesebb – bár nem teljes – statisztika szerint a tizennegyedik és ötvenötödik éve közötti negyvenegy éves alkotói korszakában a következő munkái jelentek meg: 86 regény, kisregény, 2382 elbeszélés, novella, mese és egyéb kisebb szépprózai írás, 1780 cikk, publicisztikai írás, 30 színmű, jelenet, drámatöredék, összesen 200 kötet. A Krúdy-próza legfőbb sajátosságát a stílusban kell látnunk, már első monográfusa, Perkáti László megállapította, hogy Krúdy legnagyobb alkotása és „írói egyéniségének legmélyebb megnyilatkozása” a stílusa. Ezt a szakirodalomban gyakran metaforikusan „gordonkahang”-nak nevezte. Emellett legalább felsorolásszerűen meg kell itt említeni még írásainak a következő lényeges poétikai-narratológiai sajátosságait: hagyomány és újítás egysége, a cselekményesség háttérbe szorulása, az elbeszélői szerepek átalakítása, az idő és az emlékezés kitüntetett szerepe, elégikus és ironikus egymásba játszatása. Néhány jelentősebb műve: Nyíri csend (elbeszélések, 1903), A podolini kísértet (regény, 1906), Szinbád ifjúsága (novellák, 1911 [1912-es évszámmal]), Szinbád utazásai (novellák, 1912), A vörös postakocsi (regény, 1913), Őszi utazások a vörös postakocsin (regény, 1917), Aranykéz utcai szép napok (novellák, 1916), Napraforgó (regény, 1918), N. N. (kisregény, 1920), Hét bagoly (regény, 1922.), Boldogult úrfikoromban (regény, 1930), A tizsaeszlári Solymosi Eszter (regény, 1931).

## **11. Szikora Tamás festőművész alkotásai**

A Munkácsy Mihály-díjas festőművész, Érdemes Művész, a magyar neokonstruktivizmus kiemelkedő mestere Nyíregyházán született 1943-ban. A leningrádi Kalinyin Műegyetem Kohómérnöki Karán szerzett diplomát 1968-ban. Két év múlva már a Képzőművészeti Főiskolán Fónyi Géza, Veres Sándor, Sarkantyú Simon tanítványa. 1977 és 1980 közt Derkovits-ösztöndíjas, majd 1982–1991 közt az Esztergomi Tanítóképző Főiskola docense, 1985–1986-ban az Iparművészeti Főiskola meghívott tanára. Művészetének kimagasló szakmai elismeréseként tagja lehetett a szentendrei Régi Művésztelepnek, majd a Művészetek Fővárosában, Párizsban másfél évet töltött a Cité des Arts-ban a Pollock-Krasner Alapítvány támogatásával. 1992-től évente két hónapot dolgozott itt. Amikor 1994-ben rátalált művészetének fő motívumára, a dobozra, innentől számítja a képzőművész saját kiteljesedését. Alkotásain a tér és a sík bonyolult játékot űz a szemlélődől. Hiszi, amit lát, vagy

látja, amit hisz? Örök, megfejthetetlen rejtélye ez Szikora Tamás festőművészeknek. Egyéni és csoportos kiállításon a világ számos országában tekintették meg alkotásait, de őrzik műveit közgyűjteményekben a Magyar Nemzeti Galériától Párizsig, Rómáig. Köztéri munkái láthatók Vásárosnaményban és Nyíregyházán is. Képeiért magángyűjtemények versenyeztek. Ő, aki a dobozok talán legnagyobb ismerője, évtizedeket szánt műtermeiben arra, hogy alkotásai ablakot nyissanak a létező világon túli dimenziókra is. Művészetének paradoxona, hogy őt egyáltalán nem lehetett kategóriákba zárni, avagy bedobozolni. Hagyatékát édestestvére, dr. Szikora László kezeli.

## **12. 4 for Dance táncegyüttes eredményei, koncepciója**

A 4 for Dance 2004-ben alakult azzal a céllal, hogy az általuk nagy tiszteletben tartott magyar néptánc autentikus elemeit virtuóz ritmusjátékokkal tegyék még izgalmasabbá, s így egy önálló stílust hozzanak létre. Az együttes 2009-ben Montrealban az UNESCO védnökségével megrendezett Dance World Cup-on, a hivatalos Tánc Világkupán három kategóriában is – folk, show, step – megszerezte a világbajnoki címet. A rangos versenyen a 4 for Dance a Dance World Cup legtöbb díját nyerő együttes különdíját is megkapta. A BBC egyik legnagyobb show-jának sztárvendégeként a Tonight is thenight-ban szerepeltek. 2011 februárjában az együttes az Európai Unió soros elnöke tisztét betöltő Magyarországot képviselve Pekingben, a Chaoyang Parkban egy héten át 14 produkcióban mutatkozott be 470 000 néző előtt. A 4 for Dance meghívást kapott a világ egyik legnagyobb fesztiváljára, az edinburghi Fringe-reis. Az együttes Algériában az Európai Unió kulturális fesztiválján három alkalommal is fellépett. Szerepelt még Brüsszelben, az Európai Parlamentben – büszkén képviselve Nyíregyházát és Magyarországot –, de felléptek már New York, Peking, Melbourne, Sydney, Amman, Los Angeles, Párizs, London, Hanoi, Ho Si Minh, Kairó, Moszkva, Phoenix, San Diego, Havanna, Monaco neves színpadain és számos európai és világvárosban. 2011-ben a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei VI. Megyei Príma Díj közönségdíjasai lettek, valamint jelölték őket a Magyar Népművészet és Közművelődés kategóriában. 2012-ben Nyíregyháza Megyei Jogú Város Közgyűlése kimagaslóan eredményes tevékenységük elismeréseként Nyíregyháza városért emlékérem – Bencs Kálmán-díjával jutalmazta a 4 for Dance-t. A csapat népszerűsége azóta is töretlen, hiszen a 4 for Dance értéket közvetít, kultúrát táplál, és mindezeket a mai kor szellemében, sok humorral fűszerezi.

## **13. Bárány Frigyes művészeti tevékenysége**

Bárány Frigyes Jászai Mari-díjas, Érdemes és Kiváló művész Budapesten született 1930-ban. Hivatásos színészként 1957-ben kezdte pályáját a Déryné Színháznál, majd Debrecen,

Budapest (József Attila Színház), Győr, Szolnok, Pécs teátrumában játszott. Országos hírnevet Az aranyember című, 1962-ben készült filmben szerzett Kacsuka kapitány szerepében. Az akkor még ismeretlen, fiatal színész Béres Ilona, Gobbi Hilda, Krencsey Mariann, Latinovits Zoltán partnereként robban be a művészeti életbe. Felfigyeltek rá a rendezők is, azt követően több mint hatvan filmben forgatott. Színpadi bemutatónak száma 167. Hazánk egyik legtöbbet foglalkoztatott szinkronszínészeként hangja 156 szinkronszerpben hallható. Nyíregyházára a Móricz Zsigmond Színházhoz 1981-ben, az önálló társulat alakulásakor szerződött, így lett a színház alapító és örökös tagja. Bárány Frigyes, a nemzet kiváló művésze 2014. évben ünnepelte pályájának 55 éves jubileumát. Számos kiemelkedő alakítás fűződik a nevéhez, így a Móricz-klasszikusok. Repertoárjában megtalálható a világirodalom óriásainak több jelentős műve, a magyar írók mellett Shakespeare-től Csehovig számos karaktert keltett életre. A könnyedebb, zenés műfajokban is megismerhette a közönség, például a Hyppolit, a lakáj címszerepében vagy a My fair lady musical ezredeseiként. Nagy sikerrel játszotta a Csárdáskirálynő operett hercegét is. Felkérésre egy alkalommal rendezőként is bemutatkozott a gyerekeknek színpadra állított Tüskerózsa című mesejátékkal. Nyíregyházán az 1984-ben itt kötött házasságát követően telepedett le. Tevékenysége elismeréseként 1997-ben Nyíregyháza városa megtisztelte a kitüntető díszpolgári címmel.

#### **14. Hősök temetője**

Az első világháború kitörését követően, 1914 végén, Nyíregyházán egy kórházat létesítettek a frontról hazatérő sebesült katonák ellátására. Az elhunytakat a kórház mellett kialakított temetőben hantolták el. 1916-ban a temető hivatalosan a Hősök temetője nevet kapta.

1924-ben a Magyar Országgyűlés törvénybe iktatta a Hősök emlékűnnepét, amely május hónap utolsó vasárnapját a hősi halottak emlékének szentelte. A második világháború után a temetőt bezárták. 1989-től a temető gondozásában, a sírok rendbetételében, az emlékjelek kijavításában és a megrongálódott sírkövek kicserélésében a város mellett nagy szerepet vállalt a Nyíregyházi Városvédő Egyesület majd a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Temetkezési Vállalat. A temetőt újra látogathatóvá tették és a felelevenített Hősök napi ünnepi megemlékezések egyik helyszíne is a temető lett. 2007-től a Temetkezési Vállalat halottak napján gyertyagyújtásokat szervez a temetőbe, amelyet az első világháború kirobbanásának 100. évfordulója alkalmából felújított, több síremléket kicserélt és az emlékhely rangjához méltó, új díszkaput készített.

A temetőben található 2378 sírkő alatt 14 nemzet katonája alussza örök álmát: bosnyák, cseh, horvát, lengyel, magyar, montenegrói, német, olasz, orosz, osztrák, román, szerb, szlovén és ukrán. A Hősök temetője 1997 óta helyi védeltséget élvez. Az első világháború

kirobbanásának 100. évfordulója alkalmából felújított, új kaput kapó sírkert olyan értéke a városnak, amely a Hősök napi megemlékezésekhez és a halottak napi gyertyagyújtásokhoz méltó színteret biztosít, méltó arra, hogy bekerüljön a települési értéktárba.

### **15. Dr. Eisert Árpád úttörő szívsebészi tevékenysége Nyíregyházán**

Dr. Eisert Árpád 1911. február 23-án született Rozsnyón. A prágai Károly Egyetemen avatták doktornak 1936-ban. 1947. május 20-án került a nyíregyházi kórházba, papírok híján udvari munkás státuszba. Dr. Körmendy-Ékes György sebész főorvos támogatásával munkába lépésének másnapján már egy súlyos beteget operált. A negyvenes évek végén a nagy hasi műtétek sorát végezte, része volt az epesebészet fejlesztésében. Azután következtek a szívűtétek; 1948-ban egy szívűrűtet operált, 1950. augusztus 21-én coarctatio aortae miatti műtétet végzett egy 31 éves nőbetegen, amit korábban nemcsak hazánkban, de Közép-Európában sem végeztek. Majd 1951. január 26-án elvégezte az első sikeres tervezett szívűtétet egy 36 éves nőbetegen. Ez európai viszonylatban is úttörő beavatkozásnak számított. A nevezetes műtét után fél évvel dr. Kudász József professzor Pécsre hívta, ahol részt vett a pécsi szívűbészet megteremtésében. 1954. július 15-től osztályvezető főorvosként tért vissza Nyíregyházára. A 1960-as években megfelelő felszereltség hiánya miatt a szívűtétre szoruló betegeket a debreceni klinikára irányította, ahova ő maga is átjárt operálni. Az első szívűtétet Debrecenben is Eisert Árpád végezte 1963-ban. Külföldi kongresszusokon nem vehetett részt. Az orvostudomány fejlődését Nyugaton élő orvoskollégáitól kapott különlenyomatok útján követte. Családi indíttatásának köszönhetően számos nyelven beszélt. Klasszika-filológus édesapjától komoly humán műveltséget kapott. Szenvedélye lett a versírás. A hagyatékából előkerűlt verseit fia, Eisert László jelentette meg 2011-ben. Munkáját számos kitűntetéssel ismerték el, a Debreceni Orvostudományi Egyetem címzetes docensi címét is megkapta.

Az alábbi műtéteteket első ízben végzett el hazánkban Dr. Eisert Árpád:

1. Pericarditis constrictiva tbc. (páncélszív) miatti sikeres műtét
2. Aortaisthmus-stenosis műtét
3. Elektív (előre eltervezett) műtét egy mitralis stenosisos betegen, megelőzve sok más, fejlettebb egészségűggel rendelkező európai országot is.

### **16. Nyíregyházi Evangélikus Nagytemplom**

Az Evangélikus Nagytemplom Nyíregyháza legrégebbi műemléke, emellett az egyetlen barokk műemlék a városban. A békéscsabai után hazánk második legnagyobb evangélikus temploma.

A 18. sz. végén az úratelepített város lakosságának döntő többségét adó, közel 5000 lelket számláló gyülekezet tagjainak saját vagyonából hitéletének monumentális épületet emelt, ami generációkon keresztül büszkeséggel töltött el a közösséget. A gyülekezeti tagok a nemcsak pénzbeli adományokkal segítették a munkát, hanem kezükkel építették a templomot. a gazdák hordták Bodrogkeresztúrból a követ és Dobsináról a zindelyt. Az evangélikus gyülekezet napjainkban kis közösséget alkot Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, hiszen csak Nyíregyházán, az egykori nyíregyházi tanyabokrok egyesülésével létrejött településeken (Nagycserkeszen és Nyírtelken) és a szatmári Kölcshán működik lutheránus közösség. A templom szimbolizálja a városalapító evangélikus szlovák telepesek alázatos munkáját, amellyel Nyíregyházát virágzó mezővárossá tették. Ma az Evangélikus Nagytemplom nemcsak több mint 8000 főt számláló nyíregyházi gyülekezet, hanem minden városunkbeli polgár közös kincse, a városkép emblematisztikus eleme, harangjátéka az elcsendesülésre, az ősök előtti tiszteletadásra szólít fel minket. A templom ma is szerves része a város életének, kulturális és nemzeti ünnepek helyszíne, a városalapító, templomépítő ősök méltó emlékhelye.

### **17. A nyíregyházi huszár**

Nyíregyháza sokáig első osztályú katonai helyőrségnek számított. 1869-től, a Magyar Királyi Honvédség megszületésétől a városban állomásozott a magyar királyi kassai 5. honvéd huszárezred II. osztálya a Honvéd utcai laktanyában. Hozzájuk érkezett 1891 őszén a császári és királyi 14. huszárezred az ekkor átadott új nagy laktanyába. A másfél ezrednyi huszár és ló elhelyezése jelentősen fellendítette a város gazdasági és társadalmi életét. Trianon után lassan, de megindult a hadsereg újjászervezése, melynek keretében megszervezték a magyar királyi 4. honvéd huszárezredet. Nyíregyháza katonai fontosságát jelentette, hogy 1928-tól az 1. és a 4. huszárezredet magába foglaló 2. honvéd lovasdandár parancsnokságát is a városba helyezték. Számukra alakították át a Kállay Miklóstól (korábban Szabolcs vármegyei főispán, később Magyarország miniszterelnöke) megvásárolt Dessewffy (ma Bessenyei) tér 15. számú épületét, amely 2002-ig honvédségi célokat szolgált. Ekkor vált Nyíregyháza magasabb katonai parancsnokság székhelyévé. 1930-ban ez az alakulat a híres lovas generális Hadik András gróf nevét vette fel. 1941 nyarán a 4. huszárezred az 1. honvéd lovasdandár keretében elsőként indult az orosz frontra. A világtörténelem utolsó győztes lovasrohamát a nyíregyházi Mikecz Kálmán huszár ezredes vezette 1941-ben nyikolajevi csatában. A második világháború végén, a Duna-Tisza közén folytatott harcok során az ezred szinte teljesen felmorzsolódott. 1997-től bronz lovasszobor őrzi a magyar huszár, a nyíregyházi huszár emlékét a város Országzászló terén.

### **18. Dr. Erdész Sándor néprajzkutató, múzeumalapító szakmai munkássága**

Dr. Erdész Sándor, a néprajztudomány kandidátusa olyan meghatározó személyisége volt mind Nyíregyháza, mind a megye, sőt az ország tudományos életének, aki munkássága révén nemcsak határainkon belül, hanem azokon kívül is ismertté tette a nevét. Dr. Erdész Sándor a jászberényi Jász Múzeum, a nyíregyházi Jósza András Múzeum, s végül a Sóstói Múzeumfalu néprajzos muzeológusa volt, ez utóbbinak 15 évig az igazgatója. Munkahelyéül a Jósza András Múzeumot jelölték ki, ahol több mint 15 évig néprajzusként dolgozott. A folklorista Erdész Sándor életében 1971-ben egy újabb fordulat következett be, amikor őt nevezték ki az épülő Sóstói Múzeumfalu élére, hogy a kezdet nehézségeivel küszködő intézményből múzeumot csináljon. A kutatómunkából a gyakorlati muzeológia területére került, pedig akkor már megjelent az Új Magyar Népköltési Gyűjteményben a háromkötetes Ámi Lajos meséi. Ez országos elismerést hozott számára: több mesekötet előkészítése várta. Több mint 300 kisebb-nagyobb cikke, tanulmánya és kötete hagyta el a nyomdát, neve a mesekutatók között Európa-szerte ismertté vált. Emellett 1979-re sikerült látogathatóvá tenni a múzeumfalut, amelyet még további tíz éven keresztül igazgatott. Múzeumi munkájának fontos része volt a néprajzi tárgygyűjtés. Tárgygyűjtései sorában a népi bútorok, a táplálkozás változatos tárgyai, a pásztorművészeti tárgyak, a különböző kismesterségek felszerelése, szerszámai, a földművelés és állattartás tárgyai tanúskodnak sokoldalú érdeklődéséről.

### **19. Dr. Korompay-Klekner Károly kórházszervező és sebészi tevékenysége**

Dr. Korompay-Klekner Károly 1883. augusztus 31-én született Budapesten. 1906-ban szerezte orvosi oklevelét Budapesten, majd négy évig az 1. számú sebészeti klinikán Dollinger Gyula professzor mellett volt „műtőnövendék”. 1910-ben került Nyíregyházára, ahol az Erzsébet Közkórház pályázatot hirdetett sebészi főorvosi állásra. 35 évig dolgozott az akkori Erzsébet közkórházban, ebből 31 évig igazgató főorvosként. Betöltötte az Országos Orvosszövetség Szabolcs megyei, de a Magyar Sebésztársaság elnöki tisztét is. Beosztottait is szaktudásuk fejlesztésére ösztönözte, ennek érdekében bevezette a kórházi tudományos üléseket rendszerét. Igazgatói munkáját azzal kezdte, hogy a belgyógyászati betegeket elkülönítette a bőr- és nemi betegektől, számukra külön Bőr- és Nemibeteg Osztályt hozott létre. A betegápolás színvonalának emelésére irgalmas és diakonissza nővéreket alkalmazott. 1918-ban önálló Sebészeti Osztály kezdte meg a munkát, de ellátták a fül-, orr-, gégeszeti betegeket is. Bakteriológiai és szövettani labor, valamint orvosi könyvtár alakult. Bevezette a tudományos üléseket a kórházban, maga is publikált országos orvosi és helyi társadalmi lapokban egyaránt. Legnagyobb fejlesztése volt az új kétemeletes sebészeti pavilon építése 1929-ben. Bevezette az ún. nagyobb műtétet, például epe, strúma, de végzett nyúlajak

plasztikát is. 31 évig vezette a kórházat, melynek szomszédságában magánszanatóriumot is létrehozott, amely ekkor élte fénykorát. Tagja volt a Törvényhatósági Bizottságnak és a városi képviselő-testületnek. Elnöke volt a Szabolcs vármegyei Turáni Körnek, a Bessenyei Kör szabadliceáris szakosztályának. Betöltötte az Országos Orvosszövetség Szabolcs megyei, valamint a Magyar Sebésztársaság elnöki tisztét is.

## **20. Nyíregyházi Sóstói-erdő**

A Nyíregyháza területén található Sóstói-erdő mintegy 370 hektáros tömbje homoki tölgyes maradványként a Kárpát-medence egyik leginkább visszaszorult erdőtípusát képviseli. A gazdag vadvilágra utal, hogy sokáig farkas és vadmacska is élt az erdőben. Jelentős arányban váltották föl az őshonos kocsányos tölgyeseket akáccal, erősen csökkent a talajvízszint, ugyanakkor a vágáskor jelentősen emelkedett. Az erdő területének jelenleg 1/3-át alkotják idős kocsányos tölgyesek és 20% az őshonoshoz közeli összetételű felújítások aránya. A nem őshonos fafajú állományok a terület felét teszik ki. Az erdő szinte teljes egésze parkerdő rendeltetésű, ennek megfelelően a lakosság körében rendkívül kedvelt kirándulóhely. Számos erdei létesítmény és tanösvény szolgálja a kirándulók kényelmét. Védett növényritkaságai közül kiemelendő a réti kardvirág és a ligeti csillagvirág, valamint a fokozottan védett magyar nőszirm. A mintegy 100 megfigyelhető madárfajból talán a mintegy 10 pár itt költő macskabagoly, a szép állománnyal rendelkező fekete harkály és a fokozottan védett fekete gólya jelenléte a legérdekesebb. A régi időkben a vízállásokat halastóként, kenderáztatóként, vályogvető helyként, a nedves tisztásokat kaszálóként vették igénybe. A cserjésekben boronának, seprűnek, vesszőnek vágta ágakat, a bogyókat festőanyagként gyűjtötték. Emellett méhészet, gombászás, cserkéreg-nyerés, makkoltatás, legeltetés és vadászat is folyt. Az erdő védelmét szolgálja, hogy a Natura 2000 hálózat kialakításakor az erdő területének 2/3-ad része került „Sóstói-erdő” néven, HUHN20109 azonosító kóddal az európai közösségi jelentőségű kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési területek sorába.

## **21. Nyíregyházi Egyetem Tuzson János Botanikus Kertje, mint növényi ritkaságok gyűjtőhelye**

A Nyíregyházi Főiskola Botanikus Kertje –megalakulásának 30. évfordulóján - 2002. május 09-én vette fel Dr. Tuzson János botanikus akadémikus nevét. Ő az a tudós, aki a Bátorliget körüli értékes területek felfedezésével kiemelte a Nyírséget a többi tájegység közül, és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét botanikai szempontból európai hírűvé tette. A Botanikus Kert

tényleges építésének kezdete 1973-ra nyúlik vissza és a mai napig folyamatosan bővül és fejlődik (megépült a Pálmaház, a Kaktusház, a Mediterránház, a Trópusi haszonnövényház, az „Élet fája” nevű bemutatópark, a Látványhíd, a Japánkert, a Labirintus és a Huszár-Játszókert, átépítették a Sziklakertet, és elkészült az „Évszakok tánca” c. DVD-film, ami egy séta keretében négy évszakra át mutatja be a kertet, valamint a Tuzson János Botanikus Kertgyűjteményét bemutató CD, a főépület bővítésével pedig kialakításra került a „Hortobágyi Tibor Emlékszoba” az előadóterem a laboratórium és a szociális blokk). Ma már a növények fajszáma meghaladja a 3.500 –at, a látogatók száma pedig a 20.000 főt. A Botanikus Kertet 1988-ban nyilvánították helyi Védett Természeti Hellyé. 2005-ben egy trópusi haszonnövényház épült, a még üresen álló területen Ázsia, Kína, Japán növényeit bemutató kertrész készült el 2007-ben. 2012-ben pedig egy több mint 100 fajta bemutató Rózsakerttel bővült a látóvaló a Botanikus Kertben. A páratlan gyűjtemény minden időszakban csodálatos látóvalót kínál mind a szabadföldi területeken, mind az üvegházakban.

## **22. Nyíregyháza legrégebbi iratai**

Nyíregyháza 1751 és 1848 közötti, legrégebbi iratait 13 fondban 17 iratfolyóméter terjedelemben a levéltár őrzi. A dokumentumok Nyíregyháza testületeinek, hivatalnokainak, köztük főbírájának tevékenysége során keletkeztek, és a 19. század végén kerültek a város levéltárába. A 18. századi iratanyag egy részének nyelve ócseh. Az iratanyag rendkívül értékes korabeli forrásanyaga a város 1753. évi újjátelepítését követő mintegy 100 évének. Az iratokból azonban nemcsak a közigazgatás működése ismerhető meg, hanem a ritka, bokortanyás településszerkezet, az egyre bővülő külső kapcsolatrendszer is. E források segítségével rekonstruálható Nyíregyháza igen dinamikus és unikális fejlődési íve a betelepítéstől az 1786. évi mezővárosi címen, az 1803-ban és 1824-ben kivívott, földesúri terhektől való megváltkozáson át az 1837-ben elnyert privilégizált mezővárosi címig. Az iratanyagból kiemelkednek a városfejlődéshez szorosan kapcsolódó dokumentumok:

- a telepítési pátenst, amellyel a település egyik földesura, gróf Károlyi Ferenc 1753. május 16-án kedvező feltételeket ígért az ide letelepedőknek,
- a II. József által 1786-ban adományozott kiváltságlevél, amely a mezővárosok sorába emelte Nyíregyházát és négy országos vásár tartásával ruházta fel,
- az örökváltság 1803-as és 1824-es-es oklevelei, amelyek arról tanúskodnak, hogy a város lakossága az országban az első között jelentős összegeket kifizetve megváltotta magát a földesuraitól, a Dessewffyektől és a Károlyiaktól,

- az 1837-es privilégiált mezővárosi címet (és címert) adományozó királyi privilégium, amely a megváltakozott parasztközösséget egyedi jogokkal ruházta fel.

### **23. Magyar szablyavívás, a Borsody-vívórendszer**

A magyar szablya nemzeti kincsünk, forgasának ismerete nemzeti kultúránk része. A magyar szablyavívás évszázados múltra visszatekintő harci technika, melyet már honfoglaló őseink is magas szinten űztek. A későbbi korokban a szablya forgasát a nemzetközi hírnévre szert tevő huszárság tovább öregbítette. A 19. század végén, amikor Nyíregyházán felépült a Monarchia egyik legmodernebb huszárlaktanyája, a város és a megye életébe szervesen is bekapcsolódtak a huszárok, szablyáikkal az oldalukon. A két világháború között a nyíregyházi Hadik-huszárok vívómesterei a Magyar Királyi Honvéd Sporttanár- és Vívómesterképző Intézetet (SPOTI) elvégző tisztek és tiszthelyettesek közül kerültek ki. Ilyen vívómester volt Idrányi Ferenc huszár alezredes is, akit 1933. szeptember 1-jén vezényeltek az elit katonai intézménybe. Ennek a 1925-ben, a Ludovikából kivált, katonai vívómesterképző intézetnek Borsody László volt egyik meghatározó fővívó mestere, aki a sok támadó és védő mozdulat ezernyi kombinációját világos, logikus, jól felépített rendszerbe építette fel.

A Borsody módszer egyik legjellemzőbb eleme a tananyag tökéletesen illeszkedő módszertani felépítettsége. A mozdulatok katonai logikával történő tökéletes összefűzése semmilyen más külföldi vívórendszerben nem található meg. A nyíregyházi Simonyi Óbester Magyar Szablyavívó Iskola, a Magyar Szablyavívó Iskola nyíregyházi tagiskolája, mely azzal a céllal jött létre, hogy nemzeti hagyományunk őrzése, ápolása mellett a történelmi kardforgasat, ezen belül a katonai szablyavívást megismertesse a nyíregyházi érdeklődőkkel, és módot adjon annak gyakorlására, ahogy azt elődeink is tették.

### **24. Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola Könyvtárának régi kézirat és nyomtatványgyűjteménye**

A Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola és vele együtt a könyvtár 1950-ben jött létre Dudás Miklós hajdúdorogi püspök kezdeményezésére. Állományát lelkesek könyv- és folyóirat adományai, a feloszlott máriapócsi bazilita monostor ide került művei alapozták meg. Az oktatást és kutatást egyaránt szolgáló 60 000 kötetes modern felsőoktatási és szakkönyvtár 2003 óta a főiskolai új épületében található. A könyvtár féltve őrzött kincse a mintegy 1 580 kötetnyi, klimatizált raktárban elhelyezett régi kézirat és nyomtatvány kollekción. Legrégibbi darabja egy Nürnbergben készült ősnymtatvány 1481-ből. Az állományban számon tartanak még harminc darab 16. századi valódi antikvát és közel ezer

kötet 1601–1850 között megjelent régi könyvet. Igazi érdekesség az első teljes cirill betűs nyomtatott biblia, az 1581-es kiadású Osztrogi Biblia, amiből csak néhány darab található Magyarországon, ebből két példány Nyíregyházán. A könyvtárban őriznek nyolc 16–17. századi és 28 db 18–19. századi kéziratot. Közülük egyedülálló a 16. századi Piricsei Kódex. A gyűjtemény érdekessége még 11 kottás kézirat, irtológion is. A hazai gyűjtemények közül jelenleg a főiskola könyvtára rendelkezik a legnagyobb görögkatolikus vonatkozású régi szlávkönyvállománnyal. A könyvtár 16-18. századi szláv kézirat és nyomtatványgyűjteményével, valamint az egyedülálló 17-18. századi ukrán régi nyomtatványgyűjteményével hazánk egyik leggazdagabb keleti egyház gyűjteménye. Jelentős a 19. századi periodika állománya is.

## **25. Jósa András Múzeum, mint a városi és megyei történeti értékek gyűjtőhelye**

Magyarország egyik legrégebbi múzeuma, a jelenleg megyei hatókörű városi múzeumként működő Jósa András Múzeum a megye és Nyíregyháza egyik legfontosabb kulturális központja, mely nyolc állandó és három időszakos kiállítással várja minden héten keddtől vasárnapig a látogatókat. A megye múzeumát 1868. december 1-jén alapította dr. Jósa András vármegyei főorvos báró Vécsey József főispánnal, valamint néhány, a vármegye ősmúltja iránt érdeklődő lelkésszel, tanítóval, vármegyei és községi tisztviselővel. A dr. Jósa András által létrehozott régészeti gyűjtemény Európa-szerte híres.

A régészeti gyűjteményt Jósa fejlesztette nagy értékű, bronzkori anyaga miatt nemzetközileg is nyilvántartott múzeummá. Miután 1876-ben Nyíregyháza lett a megye új központja és felépült az új Megyeháza, átköltözött a Szabolcs Vármegyei Múzeum gyűjteménye is, melyet Jósa András vezetett 1918-ban bekövetkezett haláláig. A néprajzi gyűjteményt az utód, Kiss Lajos hozta létre, a szegény emberek krónikása, aki elsőként kapott Kossuth-díjat 1948-ban, és ő teremtette meg a Nyírség néprajzi kutatását. Az 1950-es évektől számíthatjuk a helytörténeti, a történeti dokumentum, a képző- és iparművészeti, numizmatikai, irodalomtörténeti gyűjtemények szám- és értékbeli növekedését vagy létrejöttét. 1958-ban dr. Csallány Dezső igazgató megalapította a múzeum évkönyvét.

## **26. A Magyarok Nagyasszonya Társszékesegyház mint zarándoktemplom**

A nyíregyházi Magyarok Nagyasszonya Társszékesegyház 1904 óta áll a nyíregyházi Kossuth téren, egy adakozó szellemű érsek nagylelkűségét és művészi ízlését hirdetve. A Magyarok Nagyasszonya Társszékesegyház 1902 és 1904 között épült Nagy Virgil és Kommer József tervei alapján. Felépítését Samassa József egri érsek finanszírozta, aki ötven éves papi

munkájának emléket állítva kívánta megajándékozni a város híveit egy új és nagyobb templommal. A kelt-nyugati tájolású háromhajós, keresztházas, neoromán stílusú bazilikális szerkezetű társszékesegyház alaprajza római kereszt alakú. Belsejét főleg a koragótika elemei határozzák meg. A templom két legszembetűnőbb éke a főoltár és a fogadalmi üvegablak. A templom monumentális külseje, s belsejének egysége, a felhasznált anyagok magas minősége és a mesterek kvalitása remekül mutatja az építető érsek ízlését és gazdagságát, ugyanakkor nagylelkűségét és szeretetét is Nyíregyháza lakosai iránt.

A templom méretei: teljes hossza 50,3 méter, szélessége 20 méter, ami a kereszthajónál 29,5 méter. A főhajó belső magassága 13,76 méter, a négyzetnél pedig 14,3 méter. A két hatalmas négyszögű torony magassága 43,6 méter. A templom külső képe gazdag tagolású. Meghatározó eleme a vörös téglaburkolat, illetve a mészkő alap és párkányzat. 1993 óta a Debrecen-Nyíregyházi Egyházmegye társszékesegyháza, s ebből adódóan az ország legrangosabb római katolikus templomainak sorába lépett.

## **27. Kéry Péter Nyíregyháza és környéke történelméről, természeti értékeiről, néprajzról szóló filmalkotásai**

Kéry Péter a helyi televízió kitalálója és alapító tagja, 1986. január 1-től 1997. szeptember 30-ig dolgozott a Városi Televíziónál, mint operatőr-rendező. 1997. október 1-től 2000. augusztus 31-ig a helyi „PB Média” tv stúdiójának munkatársa, operatőri és rendezési munkálatokat végezett. 2001. szeptember 1-től 2012. augusztus 27-ig a „Kölcsey TV” Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye tévéjének a vezető operatőre, rendezője. Kéry Péter filmjei Nyíregyháza és környékét mutatják be gyönyörű képekkel, neves kutatók megyénkről publikált írásainak szerkesztett változatával. A helyi értékekkel foglalkozó jelentősebb alkotásai több mint 150 órát tesznek ki. A filmek a térség természeti értékeit, történelmi, helytörténeti értékeit mutatják be. Honfoglalás kori emlékek, Sóstó története, Nyíregyháza évszázadai, Nyíregyháza 1956 kulturális örökségét ismerteti meg a fiatalokkal és idősebbekkel. Filmjei számos elismerést kaptak a szakemberektől és a nézőktől. Nyíregyházi helytörténettel és néprajzzal, természettel foglalkozó filmeket készített, melyeknek szerkesztője, operatőre és rendezője is sok esetben (Nyíregyháza történetét bemutató 10 részes sorozat, „Szabolcs Szatmár Bereg Megye honfoglalás kori emlékei,” „Millenniumi ünnepek Szabolcsban”. „Reng a föld morajlik” 1956 Nyíregyháza, portréfilmek). Ez idő alatt 20 különböző, hazai és nemzetközi fesztivál és filmszemle díjaival rendelkezik. Ezek a filmek kortörténeti, művészeti és kulturális sokszínűséget adhatnak a mai és a későbbi kutatóknak, nézőknek.

## **28. A Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár Helyismereti Gyűjteménye**

A Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár Helyismereti Gyűjteménye Szabolcs-Szatmár-Bereg, történeti vármegyéire és településeire - közöttük Nyíregyházára - vonatkozó nyomtatott dokumentumokat őrzi. Gyűjtőköre az „itt” született, élt szép és szakírók műveire, a róluk és műveikről szóló írásokra, továbbá a kiemelkedő, a nyilvánosság előtt ismert „helyi személyek” irodalmára is kiterjed. Az olvasók a legkülönbözőbb dokumentumtípusokból (könyv, periodika, kézirat, képeslap, aprónyomtatvány) válogathatnak. A több mint 11 ezer kötetkönyv 77%-a szak-, 22%-a szépirodalom. A Szabolcsi Gyűjteményben Bessenyei György és Krúdy Gyula számos első kiadású munkáját is kézbe vehetik. Az 1945 előtt kiadott helyi lapokat elsősorban mikrofilmen (353 tekerecs) olvashatják az érdeklődők. Az első nyíregyházi hírlap, a Nyír (1867) és az 1880-tól 1944-ig megjelent leghosszabb életű Nyírvidék már digitalizált formában is elérhető.

## **29. Szent Miklós-székesegyház**

A nyíregyházi görögkatolikus templom alapköszentelésére 1895. október 1-jén került sor. A tervezést és kivitelezést a Vojtovics-Barzó építőipari cég végezte. A kéttornyú, eklektikus stílusú templomot 1897. október 10-én Firczák Gyula munkácsi püspök szentelte fel. 2011-ben készült el a klasszikus építészeti formákat mutató, faragott kövekkel burkolt, falazott ikonosztázion. Az első főpásztor Miklósy István 1914-ben helyezte át a székhelyét Nyíregyházára. Az elkövetkező időszakban Nyíregyháza görögkatolikus lelki központ szerepe felerősödött, és megindult kulturális-szellemi téren is a központtá válás. 2015. március 19-én a Nyíregyházi Egyházmegye megalapításával a Szent Miklós-templom székesegyházi rangra emelkedett. A templom észak-déli tájolással készült, eklektikus stílusban. Összegezve, mind művészi szempontból, mind lelkeségi-közösségi szempontból valódi értéket képvisel a székesegyház, mely 2017-ben ünnepelte fennállásának 120 éves jubileumát. lelkeségi-közösségi szempontból valódi értéket képvisel a székesegyház mely értéket a helyi egyházi közösség és zömében helyi mesterek együttműködése alakította.

## **30. A Bessenyei György Irodalmi és Művelődési Társaság kultúraközvetítő tevékenysége**

A Bessenyei György Irodalmi és Művelődési Társaság Szabolcs-Szatmár-Bereg megye legrégebbi kulturális egyesülete. 1898-ban alapították Nyíregyházán, Bessenyei Kör néven. Térségünk múltjának és életének fontos művelődési fórumát a polgárok igénye hívta életre és működteti ma is. A Társaságból nőtt ki a 2. világháborút követő kényszerszünetben több, ma is működő civil szervezet és intézmény pl. Zeneiskola. Az 1987-ben újjá alakult Bessenyei Társaság elődje hagyományait folytatja. Színvonalas közművelődési programokkal, a helyi írók

patronálásával, Bessenyei emlékének ápolásával, helytörténeti tevékenységével, kiadványaival ma is hozzájárul megyénk múltjának és jelenének feltárásához, megismertetéséhez. Tagjai közül számosan aktív kutatómunkát végeznek és eredményeiket közreadják kiadványaikban, gazdagítva ezzel a hely- és irodalomtörténetet. Bessenyei emlékének ápolásán túl a Társaság ösztönzőleg hat az újabb Bessenyei-kutatásokra is. Évente megjelenteti a Bessenyei Almanach című kiadványt és a Nemesi és Polgári Füzeteket.

### **31. Kósa Ferenc filmrendező munkássága**

Kósa Ferenc nyíregyházi születésű és ide erőteljesen mind a mai napig kötődő Kossuth- és Balázs Béla-díjas magyar filmrendező, 1989-től érdemes művész. 1997-ben Magyar Örökség díjjal jutalmazták, valamint japán császári kitüntetést kapott. 8 nagyjáték filmje és néhány dokumentum és rövid filmje mind az emberi helytállásról az igazság kereséséről szólnak. 1956-ban érettségizett a Széchenyi István Közgazdasági Technikumban, majd a Színház- és Filmművészeti Főiskolán tanult. 1963-tól a Magyar Filmgyártó Vállalat rendezője, az Objektív Stúdió egyik alapítója. Első filmje cannesi rendezői nagydíjas, ezzel az ország és Nyíregyháza hírneve a világban értékke vált. Filmjei számos hazai és nemzetközi elismerésben részesültek, alkotásait több mint ötven országban vetítették. 2017. január 22-én Kósa Ferenc vehette át a Kölcsey-emlékplakettet a Magyar Kultúra Napján tartott ünnepségen, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Szatmárcsekén. Kósa Ferenc a filmkészítők azon nemzedékéhez tartozott, amely a hatvanas években kezdte el pályáját és tehetsége, valamint elhivatottsága által meghatározó szerepet játszott a magyar filmművészet megújításában.

### **32. „Hagyományok, becsület, elkötelezettség” - a Nyíregyházi Tűzoltóság tevékenységén keresztül**

1881-ben határozott úgy a városi tanács Nyíregyházán, hogy szervezett tűzoltóságot létesít, melynek megalakulását 1883. szeptember 23-án jelentette be Krasznay Gábor polgármester. Az 1884. március 9-én tartott alakuló közgyűlésen mondták ki ténylegesen a Nyíregyházi Önkéntes Tűzoltó Egylet működését 126 alapító, 16 pártoló és 66 működő taggal. A főparancsnok Sztárek Ferencz lett. 2014-ben, a 130 éves évfordulón emléktáblát avattak az első nyíregyházi tűzoltósági laktanya helyén. 1911 és 1958 között az első tűzoltósági laktanya Nyíregyházán, a Bethlen Gábor utca 16. szám alatt működött, a mai Szent Miklós Görögkatolikus Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium helyén. 2016 szeptemberében a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság tűzoltómúzeuma Dr. Konthy Gyula nevét vette fel. A tűzoltó emlékhelyen számos értékes történelmi ereklyét bemutatnak, valamint a hazai és nemzetközi sporteseményeken elért sikereket is szemléltetik. A kiállított

tárgyak, egyébként kalandos történeten mentek keresztül, hiszen a nemesfémből készült serlegeket a II. ukrán front érkezése előtt a tűzoltók magukkal vitték egy ládában először a Dunántúlra, majd egy Linz melletti táborba. Innen, csak egy ásatás után 1986-ban sikerült előkeríteni azokat, amelyek előbb a Jósa András Múzeumban voltak láthatók, majd 2000-ben kerültek át az ereklyék a mai Nyíregyházi Hivatásos Tűzoltóparancsnokság épületébe.

### **33. A Váci Mihály Kulturális Központ épülete**

A nyíregyházi Váci Mihály Városi Művelődési Központ épületét 1981 novemberében adták át, amely a Kossuth-díjas Bán Ferenc tervei alapján épült. Az intézmény jogelődje a Megyei és Városi Művelődési Központ volt. Az intézmény többek között kiterjedt nemzetközi és hazai kapcsolatainak, illetve gyakorlott szakembereinek köszönhetően ápolja a régi hagyományokat, mindemellett új, hagyományteremtő programokat is szervez.

A nyíregyházi Váci Mihály Kulturális Központ az „Agóra” program keretében újult meg 2014-ben. Igazi közösségi találkozó tér, ahol helyet kapnak koncertek, színházi előadások, konferenciák. Ezen kívül rendszeresek a tanfolyamok, a kiállítások és művészeti együttesek próbái. Csúcstechnikával felszerelt többfunkciós hangversenyterme minden igényt kielégít. A létesítmény földszintjén működik a „Holdudvar kávézó” és annak szabadtéri terasza. A kulturális központ előtti tér alkalmas szabadtéri események megtartására, míg a mellette létrejött mozgáskorlátozott játszótér lehetőséget ad a gyermekek kikapcsolódására is. Az épület a történelem tanúja, s napjainkig színtere számos, minden korosztály érdeklődésére számot tartó programnak.

### **34. Rottaridesz István zászlós és Vágó József tiszthelyettes, Magyar Arany Vitézségi Éremmel kitüntetett katonahősök végső nyughelyei az Északi temetőben**

Rottaridesz István zászlós bátorságával, amelynek szép példáját 1918-ban az olasz harctéren mutatta fel, méltóvá vált arra, hogy hősnek kiáltsák ki: megkapta a „Col Caprile-i kis zászlós” nevet, hősi magatartása által pedig joggal érdemelte ki az Arany Vitézségi Érmel. A harctéren szerzett sebesülései ellenére is odaadón vezette katonáit, félelmet nem ismerve rontott az ellenségre: ilyen hős volt Rottaridesz István.

Vágó József tiszthelyettes a Nagy Háború olasz harcterén bizonyította bátorságát, amikor 1918 nyarán az ellenség támadását utolsó erejével is igyekezett elhárítani. Habár 1918. június 23-án a 14. huszárezred ellen intézett heves olasz támadás sikerrel is járt és az ezred kénytelen volt visszavonulni. A fiatal katona nem adta fel, kezébe vette az irányítást és 18 életben maradt

huszárjával rontott az ellenségre. A harc heve azonban teljesen kifárasztotta a fiatal őrmestert, így másnap reggel leváltották. Leváltása ellenére is tevékenyen részt vett az eseményekben, nevéhez fűzhető a Piave folyó hídjának felrobbantása. Vitézségéért, halát megvető bátorságáért Magyar Arany Vitézségi Éremmel tüntették ki.

E két félelmet nem ismerő hős túlélte az I. világháború borzalmait, majd városunkba tértek haza. Meg kell őriznünk sírjaikat az utókor számára mementóként, hogy némaságukkal hirdethessék azt a tenni akarást és rettenthetetlenséget, ami mindig is ott élt a magyar emberben és a magyar katonában.

### **35. Hammel József Nyíregyházáról készített fotógyűjteménye**

Nyíregyházának a 18. század közepétől gazdag írott forrásanyaga és tárgyi emlék együttese van. A várost ábrázoló képek azonban alig maradtak fent. A képeslapok megjelenésével már megörökítődött az utókor számára egy-egy jellegzetes középület, a centrum vagy a város néhány utcájának, tereinek részlete. A városlakókról a 19. század második felétől készültek műtermi felvételek, amelyek felkerültek a lakások falára, majd az őseik emlékét szeretettel őrző családok fényképalbumába. A vizuális források tömege a 20. század második felében főként a sajtófotózásnak köszönhetően jött létre. A nyíregyháziak hétköznapi életét, a helyi sajátosságokat, a jelentős eseményeket, a korjellemzőket, az aktuális pillanatokat megörökítő korabeli képek a Kelet-Magyarországban jelentek meg. Az újság első korrektora és sajtófotósa az 1918-ban Karcagon született Hammel József lett, akinek nyugdíjas koráig készült sok ezer fotója őrzi a város jeles pillanatait. Képeivel lépésről lépésre nyomon követhető az urbanizálódás, az életmód, az öltözködés, a szórakozás formáinak átalakulása. Nyíregyháza jelentős épületeinek történetét „fényel írta” meg a fundamentumtól a beköltözésig, lakótelepeinek kialakulását az első téglaletelektől a játszótér átadásáig követte nyomon fényképezőgépével. Hammel József több ezer fotóját és azok negatívjait a Jósza András Múzeumnak ajándékozta. A várostörténeti fotósorozat unikum, különleges vizuális kiegészítése az elbeszélte történelemnek és hozzájárul a város vizuális rekonstrukciójához, lokálpatriotizmusunk erősítéséhez.

### **36. A Jóba család munkássága és a Jóba-nyomda produktumai**

Jóba Elek és Piringer János 1879-ben alapította meg közös cégét lapkiadás céljából. Közös jegyzett lapjuk a *Szabolcsi Hírlap* szintén 1879-ben jelent meg először, 1880-ban pedig beolvadt a *Nyírvidék*be. 1884-ben Jóba Elek Piringer részét megvásárolta, és önállóan, Jóba-nyomda néven került bejegyzésre a vállalkozása, innentől kezdve a *Nyírvidék*et is egyedül adta ki. Az olyan jelentős hetilapok, mint a már említett *Nyírvidék* és a *Szabolcs Vármegye Hivatalos*

Lapja mellett ellátta a vármegyét hivatalos nyomtatványokkal, készített tudományos és szépirodalmi műveket, tankönyveket és iskolai értesítőket, kimutatásokat, jegyzőkönyveket, szabályrendeleteket és alkalmi nyomtatványokat is. Jóba Elek 1906-ban bekövetkezett halálakor özvegye és fiai, második Jóba Elek és Jóba László vette át a vállalkozás irányítását, de az özvegy halála után Jóba Elek vitte tovább a családi vállalkozást. Üzletvezetőjével, Weisz Manóval még nagyobb teljesítményű gépek beszerzésével tovább fejlesztették a nyomdát: nyomóhengeres gyorsajtót, rotációs gyorsajtót és szedőgépet vásároltak. Ez utóbbi beszerzésével válhatott a Nyírvidék végül napilappá. Második Jóba Elek 1918-ban bekövetkezett halála után a vállalkozást már nem tudták megmenteni a csődtől. 1933-ban árverezésre bocsátották a vállalatot. A Jóba nyomdászdinasztia munkássága és a Jóba nyomda produktumai olyan elsődleges forrásai a helyismereti kutatásoknak, amik megkerülhetetlenek a helytörténetek számára, és emellett felbecsülhetetlen eszmei értékkel bírnak.

### **37. A Magyar Kodály Társaság Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tagcsoportjának munkássága**

A Magyar Kodály Társaság Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tagcsoportja 1985-ben alakult Tarcai Zoltán karnagy úr munkájának köszönhetően. 2009. december 26-án a Társaság vezetését Dr. Joób Árpád népzenekutató, a Nyíregyházi Főiskola ny. tanszékvezető tanára 2016. évben pedig Szabó Dénes igazgató, Kossuth-díjas karnagy, a Nemzet Művésze vette át. Programjának meghirdetése után a társaság taglétszáma jelentősen megnövekedett, jelenleg már több mint 700 fő. A több mint három évtizedes fennállás alatt sikerült az eredeti célkitűzéseket maradéktalanul megvalósítani: Kodály szellemi örökségéhez méltóan megőrizni, képviselni, továbbadni az értékes szellemi kultúrát. A különböző hivatású és foglalkozású tagok között példaértékű összetartozást jelent a kultúra iránti elkötelezettség. Szokolay Sándor Kossuth-díjas magyar zeneszerző szerint „A garancia : a vidék még mindig tisztább és töretlenebb lelkesedése... és Élő –Értékeitek ... Szolgálatot vállaló, másokért még élni - tudó Elhivatottaké!” Máig érvényesek a Kodály Társaság egykori elnökének Szokolay Sándornak a gondolatai: „Olyan erő van itt, amely megújíthatja az országot, az egész Kodály Társaságot. Olyan „apostolai” vannak itt a kodályi szellemnek akik az elsők között vannak az országban. Nyíregyházán Kodály szellemét nem rakják véka alá! Világlik!”

### **38. Dr. Szilágyi Jenő birkózó sporttevékenysége**

Dr. Szilágyi Jenő 1887-ben született. Középiskoláit Nyíregyházán végezte, majd jogot hallgatott Debrecenben és Eperjesen. 1913-ban doktorált Kolozsvárott, míg ügyvédi vizsgát 1914-ben tett Marosvásárhelyen, s azután megnyitotta irodáját Nyíregyházán. Dr. Szilágyi Jenő birkózóként sokszoros bajnok volt, míg ügyvédként a szellemi birkózást űzte. Ritka testi ereje

párosulva testi ügyességével a birkózás terén szerezte meg számára a babért. 1911-ben a császári és királyi 65. közös gyalogezrednél szolgált; sport eredményei is leginkább erre az időre estek. Könnyű atlétikában is kitűnt és az érmek tömegeit nyerte. 1910-ben Debrecenben Észak-Magyarország bajnoka lett, majd Kolozsvárott aratott diadalt, mint Erdély bajnoka. 1913-ban Debrecenben az összes magyar főiskolák bajnokságát verekedte ki. 1914-ben Ungváron Észak-Magyarország bajnokságát újra megnyerte. A vidék valamennyi birkózója közül egyedül Dr. Szilágyi Jenőt fogadták el aktív bírónak, s ennek alapján mérkőzésvezetőként sok mérkőzést irányított. Sok tanítványa közül különösen kitűnt Benkő András, aki olimpikon is volt, Kiss Kálmán aki sokszoros kerületi bajnok lett, Szuhács András aki katonai bajnoki címet szerzett. 1924-ben Dr. Szilágyi Jenőt, mint legjobb versenybírókat katonai sportérem-plakettel tüntette ki a Miskolci Vegyes Dandár Parancsnokság. A budapesti Magyar Birkózó Szövetségnek hosszú éveken át volt tanácstagja és első osztályú bírója. A Nyíregyházi Vasutas Sport Club (NYVSC) birkózó szakosztályának elnöke volt, s ugyanezen tisztet töltötte be hosszú éveken át a Nyíregyházi Torna és Vívó Egyletnél (NYTVE), illetve a Nyíregyházi Kereskedők és Iparosok Sport Egyesületénél (NYKISE-nél) is.

### **39. Elek Emil fotóművész Nyíregyházát ábrázoló fotógyűjteménye és munkássága**

Elek Emil Krúdy Gyula–díjas fotóriporter 1946. január 03-án született Nagykállóban. Nyíregyházán a szakmunkás bizonyítvány megszerzését követően hivatásos fényképészként dolgozott. 1968. nyarán a Kelet-Magyarország szerkesztőségébe hívták főállású fotóriporternek. Az itt eltöltött 38 évi munka során számos újdonságot vezetett be, képriportokat, képösszeállításokat jelentetett meg Nyíregyházáról és megyénkről, új képfeldolgozást, képparchiválás létesítését vezette be a szerkesztőségben. Élete során több díjban részesült: Magyar Televízió Nívódíja, Újságíró Szövetség Aranytolla, Krúdy Gyula-díj, Sipkay-díj. Több jelentős és országosan is jegyzett képes fotóalbumot készített Szabolcs-Szatmár-Bereg megye fejlődéséről, műemlékeiről, szép tájairól és fontos létesítményeiről. Önálló kiadványai Szabolcs megyéről szólnak, ilyenek a Hat évtized vadászpuska végen (2005), vagy A halászháló varázsa (2006) című könyvei. A „Tájak Korok Múzeumok” kiskönyvtár sorozat tíz kiadványában szerepelnek képei. Fotóalbumai: Képes utazás Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (2005), Máriapócs Nemzeti Kegyetemplom (2007), Folyók, tavak varázsa, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (2014). Elek Emil Nyíregyházáról készített fotógyűjteménye a Jósza András Múzeumban került megőrzésre.

#### **40. A Nyírvíz-palota épülete**

Az épületet a Nyírvíz Szabályozó Társulat készítette. Az épület szecessziós és eklektikus jegyeket visel magán. A székházat 1913. februárjában kezdték el építeni Papp Gyula és Szabolcs Ferenc tervei alapján. Az épület építését Adorján János nyíregyházi vállalkozó végezte. *Az épület:* Földszint + 3 emeletes, gazdagon tagolt tömegű és homlokzatú sarok- és oldalrizalitokkal, tetőfelépítményekkel hangsúlyozott épület.

A földszinten 12 üzlet, egy bankhelyiség, a kezelőszemélyzet céljaira szolgáló lakások, az emeleteken 11 bérlakás, a társulati hivatal helyiségei, 3 tisztviselői lakás nyert elhelyezést. Az épületben személy és teherfelvonót, valamint házi vízvezeték és központi fűtés berendezést építettek. Az épület lépcsőházának díszes ablakait (87 m<sup>2</sup>), a lift a függő-folyosó lengő ajtóinak maratott üvegeit (43 m<sup>2</sup>), valamint a homlokzat csodálatos díszítését Róth Miksa neves üvegműves készítette. Az épület szennyvíztisztítását biológiai szennyvíztisztítással oldották meg. Az építkezés 1914.-ben fejeződött be. Az építési munka költsége 780 000 korona volt.

Az épület díszes volt az 1950-es évek első feléig a kupoláján álló rétisas, amelyet akkor eltávolítottak, és nem került elő. Lengyel Tibor szobrászművész készítette el az új szobrot. Az épületet az Európai Unió által támogatott, csaknem 2,5 milliárd forint értékű, úgynevezett integrált városfejlesztési stratégiai program keretében újították fel külsőleg. A külső felújítás során megújultak a rizalitok, mozaikok, valamint helyreállították a festett, illetve savmaratott üveglakokat, ajtókat.

#### **41. Benczi Gyula, a híres nyíregyházi cigányprímás zeneművészeti tevékenysége**

Benczi Gyula a "Nyírség varázshegedűse" híres cigányzenész családba született 1849-ben. Benczi Gyula "népzenész" és híres ember volt, híresebb, mint sok követ vagy színész. Jókai Mórival vetekedett a híressége. Benczi Gyula hűséges volt ahhoz a földhöz, amelyből fogantatott. Negyven esztendőn át helyi és országos híresség volt, de számos helyen ismerték külföldön is. Tizenhat legényből álló bandája az 1870-es években kezdett népszerű lenni, és a 80-as évek elejéig Nyíregyházán leggyakrabban az Európa Szálló termeiben játszott, ez ma az Európa-ház, ahol ezt emléktábla is jelzi. Benczi Gyula művészeti tevékenységének főbb helyszínei Nyíregyházán: Széchenyi Szálló, Korona, Nagyvendéglő, Hárs Vendéglő, Vasúti Polgári Vendéglő, Pannónia Kávéház, Sóstó. Zenekarával általában hangversenyeket adtak (Weber, Rossini operanyitányok, hangszerszólók és improvizációk) átdolgozva, kotta nélkül. A város kulturális életében is maradandót alkotott, hiszen zenekarának játékaival nyílt meg a színház 1894-ben és ők köszöntötték a milleniumi esztendőt is. A 80-as évek második felétől évente hosszabb turnékon vett részt külföldön (Berlin, Brüsszel, Párizs, Bordeaux, London,

Stockholm). Később a cári udvarba is eljutottak, és a walesi herceg előtt is játszottak, de leszívesebben Nyíregyházán játszott a bandájával.

#### **42. Nyíregyháza-Városi Református Templom**

A műemlékvédelem alatt álló Nyíregyháza-Városi Református Templom a Kálvin tér legszebb és legnagyobb épülete. Kelet-nyugati tengelyű. Keleti homlokzati tornya 38 m magas. A templom vasbeton szerkezetű karzata 1936-ban készült el. A Nyíregyházára látogató vendégek, túristák mint építészeti alkotást csodálják. A templom terveit Melhouse János Nyíregyházán élő, Szászországból származó építész készítette 1870-ben. Az építéssel Szabó Márton és Styevanyik István helyi vállalkozókat bízták meg. Alapkövét 1873. május 12-én, áldozócsütörtök napján tették le. A templomot Révész Bálint püspök és Lukács Ödön lelkész szentelte fel 1883. július 03-án. A templom nagyszabású felújítására 2006 és 2009 között került sor. Ennek keretében Krupiczner Antal fafaragó művész új szószéket készített, Kulcsár Attila építész tervei szerint felújították a főbejárati kaput, valamint elvégezték a templom külső renoválását és belső festését. Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzatának támogatásával a templom díszkivilágítást kapott. A város református felekezetű lakossága a lelkipásztorkkal együtt mindent megtesz a templom fennmaradásáért, állagmegőrzéséért.

#### **43. A Nyíregyházi Spartacus Aranycsapata**

Az NYVSSC (Nyíregyházi Vasutas Spartacus Sport Club) labdarúgó szakosztályának - egyszerűbb és közismertebb nevén a Spartacusnak - Aranycsapata az 1978-1984 között szereplő együttes volt. Ez a gárda jutott fel először Szabolcs-Szatmár megyéből a magyar labdarúgás élvonalába. Az ország válogatottja még rendszeres szereplője volt a nemzetközi futballéletnek. A világ- és kontinensbajnokságok résztvevőjeként nem egyszer érmes helyezést el. A feljutás rangját és súlyát bizonyítja, hogy már a másodosztályban 10-15ezres tömegek látogatták a bajnoki mérkőzéseket. Sőt az idegenbeli rangadókra is ezrek követték busszal, autóval kedvenceiket. A csapat viharos gyorsasággal a megyecsapatává vált, és egyik erőssége volt a megyéhez való szoros kötődés. Ennek szellemében hívták „haza” a másutt játszó szabolcsi, szatmári labdarúgókat. A megye gyárai, üzemei is fokozatosan a „Szpari” mellé álltak. A szurkolók érzelmi és anyagi hozzáállása pedig legendás megnyilvánulásokat hozott felszínre. Például rendszeresen bevitték a Városi Stadionba a visszaváltható üvegeiket, hogy ezzel is segítsék a csapat költségvetését.

A csapatot Temesvári Miklós edző és szakmai stábja másfél év alatt olyan erős, összetartó csapattá kovácsolta, amely az akkori kemény NB I-ben is megállta a helyét. A meglepetéscsapat első felsőosztályú sorozatában az élmezőnybe verekedte magát. Hetedik helyezése azóta is megdöntetlen a klub sok évtizedes történetében.

#### **44. A Nyíregyházi Női Röplabda Club kiemelkedő sporttevékenysége**

A hétszeres Magyar Kupa győztes és hatszoros Magyar Bajnok nyíregyházi együttes 1997-ben került fel a Magyar Női Röplabda Bajnokság első osztályába, s rögtön a negyedik helyen végzett újonc létére. Az igazi aranykorszak 1999-től kezdődött, amikor zsinórban négy szezonon keresztül mind a bajnoki, mind a kupa aranyat megszerezte a csapat. A 2003-2004-es szezonban az együttes megvédte a Magyar Kupa tróféáját, 2006-2007-ben újra duplázni tudott a csapat, a Kupaarany mellé óriási bravúrral megszerezte a bajnoki címet is. A csapat tagja volt a nemzetközi kupasorozatok legerősebbjének, a 2002-2003-as és a 2003-2004-es INDESIT European Champions League (Bajnokok Ligája) versenysorozatának, s így, a legjobb európai csapatok közt is megmutathatta magát. Más nemzetközi kupákban (CEV Cup, Top Team's Cup, Challenge Cup) induló európai sztárscapatok ellen (Dinamo Moskva, Günes Sigorta Vakfibank Istambul, Telekom Wien, stb.) is tisztességgel helyt álltak a lányok. Bebizonyították, hogy a nemzetközi porondon is van keresnivalójuk, melyre ékes bizonyíték volt a 2009-es nemzetközi kupaszezon, amikor az azerbajdzsáni Azerrail Baku sztárscapatát legyőzve jutott tovább az együttes, s éppen lemaradt a négyes fináléről. A nyíregyházi együttes a mai napig a magyar női röplabdázásnak olyan zászlóshajója szeretne lenni, akik egyre nagyobb rangot vívnak ki a hazai- és nemzetközi kupaszerepléssel vívnak ki a városnak és nem utolsósorban a sportágnak.

#### **45. Dr. Szabó Tünde olimpiikon úszó kiemelkedő sporttevékenysége**

Dr. Szabó Tünde olimpiai-, világbajnoki- és Európa-bajnoki ezüstérmes hátúszó első komoly nemzetközi megmérettetésre Észak-Korea fővárosában, Phenjanban került sor 1987-ben, ahol 100 méteres hátúszásban aranyérmes lett, ezzel pedig a verseny egyetlen magyar aranyérmese lett. 1988-ban Amersfoortban (Hollandia) és 1989-ben Leeds-ben (Nagy – Britannia) az ifjúsági Európa-bajnokságon 100 és 200 méteres hátúszásban ezüstérmes lett. Az igazi nagy világsikert az 1991-es perthi-i (Ausztália) felnőtt úszó-világbajnokság jelentette, ahol 100 méteres hátúszásban a második helyezéssel sikerült hajráznia. 1992-ben a barcelonai olimpián már éremesélyesként indult el, ahol 100 méteres hátúszásban ezüstérmes lett, 200 méteres hátúszásban pedig hatodik lett. Visszavonulása után

úszóiskoláját vezette és 1998 -ban a Testnevelési Egyetemen szakedzői diplomát szerzett. 2006-ban a Szegedi Tudományegyetem Állam – és Jogtudományi Karán diplomázott, jogász szakon. Ezt követően 2009-ben a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen sportjogi szakjogász diplomát szerzett. Aktív sportolói pályafutását követően sem szakadt el teljesen a sport világtól, hiszen 2012-ben tagja lett a Magyar Olimpiai Bizottság elnökségének és a SPORTJUS (Magyar Sportjogász Társaság). 2015-től a Testnevelési Egyetem Sportjogi Tanszéki csoport tagja, az egyetem oktatója. 2015-től Sportért felelős államtitkár.

#### **46. Sipos László műemlékvédő és műemlékfotós munkássága**

Tanulmányait Nyíregyháza és Szeged városában folytatta, művésztanárai Pál Gyula, Németh Lászlóné Michna Éva és Krutilla József voltak. Közel harminc éve foglalkozik műemlékfotózással, filmezéssel. Öt földrész százkét országában több mint húszezer – nem digitális - műemlékfotót készített, kétszáz órányi videofilmet forgatott. Különösen a környezet- és műemlékvédelem, a táj és a műalkotás viszonya foglalkoztatja. Legújabb albumainak középpontjában azonban már az ember áll. Színes és fekete-fehér műemlékfotói jelentek meg az Armenia, az Értékmentő, a Falu Város Régió, a Hajdú-Bihari Napló, Kelet-Magyarország, a Korzó, a Műemlékvédelem, a Műsorkalauz, a Nyírségi Gondolat, az Örökség, a Polonia Węgierska, a Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle és a Megyei Könyvtárak Lapja 1999-2017. évi számaiban, a szlovákiai Régió c. kulturális folyóiratban, továbbá ausztriai és hazai képeslapokon, almanachokban, kiadványokban és fesztiválfüzetekben. 2008-ban a kulturális és oktatási miniszter – az indokolás szerint a műemlékvédelem ügyét előmozdító kiemelkedő publikációs (és műemlékfotós) tevékenységért – a Magyar Műemlékvédelemért – Forster Gyula-Emlékéremmel tüntette ki. Eddig tizennégy fotóalbuma és hét – saját műemlékfotóit tartalmazó – tanulmánykötete látott napvilágot. Több mint negyven önálló fotó- és fotográfika kiállítása nyílt meg, Magyarországon, Ausztriában és Szlovákiában. Több esetben kérték föl műemlék- és szociofotó pályázatok zsűrizésére, továbbá színházi fesztiválok és vetélkedők zsűritagjának, olykor pedig festő- és grafikusművészek albumainak bemutatására.

#### **47. A Nyíregyházi Törvényszék épülete**

1872. január 1-én, a mai városháza épületében kezdték meg működésüket Nyíregyházán az igazságszolgáltatás helyi szervei, a Nyíregyházi Törvényszék és a Nyíregyházi Járásbíróság. A bíróság méltó épületben történő elhelyezésének terve 1888-ban indult. A város nagy áldozatot hozott, hiszen az ingyen telek biztosítása mellett még 200 000 Ft kamat nélküli kölcsönt is adott az államnak, hogy az igazságszolgáltatás palotája végre felépülhessen. Az

igazságügyi miniszter 1888-ban utasította Wágner Gyula budapesti építész a tervek elkészítésére. Az ő javaslatára az épület nyugati vonalát úgy építették fel, hogy az párhuzamos lett a városháza homlokzatával, leszűkítve ezzel az akkori „nagy-orosi” utcát. A munkálatokkal megbízott Barzó-Vojtovits építészpáros 1890 tavaszán kezdett hozzá az építkezéshez. Az 1891. november 23-án átadott „törvénykezési palota” nem aratott általános elismerést. Kifogásolták, hogy a magassága nincs arányban a hosszú frontjával, az egy kaszárnyára hasonlít.

Az ügyek számának emelkedése miatt 1928-ban Orbán Ferenc tervei alapján, Várallyai Sándor helyi vállalkozó közreműködésével megkezdődött a törvényszék bővítése. Emeletet húztak rá, a régi sarokbejárat helyett új főbejáratot alakítottak ki, mely oszlopokon nyugvó árkádos díszítést kapott. A most már imponáló palota előnyösen emelte a Bocskai utca nagyvárosi jellegét.

Az épület megújulásának rekonstrukciója, modernizációja 2003. évben a SIÓINVEST Mérnöki Iroda Kft.-vel megkötött tervezési szerződés aláírásával kezdődött. A tervszerinti megvalósítást a BAUKONT Rt., mint generál vállalkozó végezte. A felújított épület átadására 2005. májusában került sor. A felújítás során ügyeltek az épület műemléki jellegének a megtartására. Az épület jelenlegi rendeltetése a Nyíregyházi Törvényszék, valamint a Nyíregyházi Járásbíróság működésének szükséges tárgyi feltételek biztosítása.

#### **48.A nyíregyházi villamosközlekedésnek emléket állító Bvill 812-es számú kocsi**

A Bvill 812-es pályaszámú kocsit 1911-ben kezdték építeni Budapesten, mint kisvasúti motorkocsit. A Ganz-gyárban eredetileg benzinmotorral szerelték, eleinte a Nyíregyháza vidéki Kisvasutak személyvonatait vontatta. A kisvasút nyíregyházi műhelyében alakították át villamossá, aminek eredményeképpen egy egyedi jármű, egyszersmind az üzem zászlóshajója született meg (a leghosszabb, legszélesebb, az egyetlen háromtengelyes nyíregyházi villamos). A Bvill 812-es villamoskocsit, mint kiemelkedően fontos ipari műemléket tartja számon a Közlekedési Múzeum. Felvételét az értéktárba a korán kívül indokolja egyedi mivolta és az is, hogy mint villamos Nyíregyházán épült. 1912 és 1969 között utasok millióit szállította a megyeszékhelyen, s ezt a kocsit már a villamosüzem felszámolásakor is megőrzésre szánták. Nyíregyházán 1969-ben szűnt meg a villamosközlekedés, szerepét a buszok vették át. 2003 óta a belváros látványossága, a városkép szerves része, amelyre az egykori utasok szeretettel és nosztalgiával, az ifjabb generáció tagjai csodálkozással tekintenek. Találkozási pont, emellett helyet ad várostörténeti kiállításoknak és egyéb rendezvényeknek is.

## **A Vikár Sándor Zeneiskola – Alapfokú Művészeti Iskola pedagógusainak és tanulóinak kimagasló kultúraközvetítő zeneművészeti tevékenysége**

A Vikár Sándor Zeneiskola-Alapfokú Művészeti Iskola egyike Magyarországon legrégebbi és legnagyobb zenepedagógiai tradíciókkal rendelkező alapfokú művészeti iskoláinak és napjainkban is a magyar zeneoktatás egyik jelentős megyei bázisa. A Nyíregyházi Zeneiskolát a Bessenyei Irodalmi Társaság kezdeményezésére Vikár Sándor alapította 1939 szeptemberében. A nevelés-oktatás mellett az iskola évente számos hangversenyt szervez. 1977-től háromévenként itt kerül megrendezésre az Országos Zongoraverseny. A szervezet széles együttműködő partnerintézményi hálózattal rendelkezik, ezen belül hét európai ország iskolájával tart fent szakmai kapcsolatot. Pedagógusait innovatív szemlélet jellemzi, ezáltal a hagyományos programelemek mellett több új rendezvény lebonyolítását tudhatják maguk mögött. A zeneiskola számos elismerésben részesült: Magyar Művészetoktatásért Emlékplakett (2002), Oktatás-Nevelés Eredményességéért Díj (2004), Kiváló Művészetoktatási Intézmény (2007) Oktatási Minisztérium kitüntető oklevél, MZMSZ elismerő oklevél (2009) Akkreditált Tehetségpont, Előminősített Referencia Intézmény (2011) Magyar Alapfokú Művészetpedagógiai Értéktár cím, Kiváló Tehetségsegítő Partnerszervezet elismerés (2018), Kiválóan Akkreditált Tehetségpont (2019). Az intézmény fennállása alatt az iskola dolgozói, tanárai és tanulói arra törekedtek, hogy programjaikkal és hangszeres-zenei jelenlétükkel biztosítsák Nyíregyháza városban az általános zenei kultúra meglétét.

### **50. Váci Mihály irodalmi munkássága**

Váci Mihály nyíregyházi születésű, Kossuth- és kétszeres József Attila –díjas költő, műfordító. Első versei Illyés Gyula támogatásával jelentek meg 1955-ben, az Új Hang című folyóiratban. Érdemeit döntően az 1960-as 1970-es években ismerték el. 1962-ben József Attila-díjat kapott Mindenütt otthon című kötetéért, 1965-ben pedig Kossuth-díjjal tüntették ki. Az életnek talán nincs olyan történése, amelyre ne reagált volna műveiben. Az ő világát az akácok, jegenyék által szegélyezett poros dűlőutak, a bokortanyák népének sorsával való azonosulás jelenti. Mindig kiállt a hátrányos helyzetűek, a szegények, gyengék, elesettek, és kiemelten a magyar ifjúság érdekeiért. Váci versei az iskolai ünnepek, szavalóversenyek nélkülözhetetlen elemévé váltak. Váci Mihály irodalmi munkássága nagyon sokszínű volt, műveiben sokszor volt kritikus, de mindig ügyelt a választékos kifejezőmódra, fontosnak tartotta a jó ízlésre nevelést. Nyíregyházán végezte a tanítóképzőt, majd tanyasi iskolákban tanított, a II. világháború után kollégiumi igazgató volt. 1963-tól egészen az 1970-ben bekövetkezett haláláig országgyűlési képviselőként dolgozott. Sokszor járt külföldön, és ezek az utazások

befolyásolták a gondolkodását és a költészetét. A költő 1970-ben halt meg Vietnamban, de Budapesten nyugszik a Farkasréti temetőben. Váci Mihály Nyíregyháza kulturális életének fontos szereplője, a magas színvonalú irodalmi nevelés része. Városunkban több Váci- emlékhely található: egész alakos szobra áll a Bessenyei téren, utca, több közintézmény is viseli a nevét, életének fontosabb állomásait emléktáblák jelzik.

### **51. Szesztay László mérnöki tevékenysége**

Szesztay László 1870-ben született Nagykállóban, de Nyíregyházán nőtt fel. A budapesti Királyi József Műegyetemen kultúrmérnöki diplomát szerzett. Már gimnazista korában elköteleződött a vasút iránt, részt vett a Szabolcs vármegyei HÉV Nyíregyháza-Mátészalka vonalának kitűzési, építési és kisajátítási munkálataiban. Hosszú éveken át a Nyíregyházavidéki Kisvasútak Rt. műszaki igazgatói feladatait is ellátta. 1903-1910 között Nyíregyháza több településrendezési feladattal bízta meg, melyeket ő sikeresen elvégzett. Szesztay László mérnöki tevékenysége kiterjedt a királyi Magyarország területére. Hírnevet keskeny nyomközű vasutak tervezésével, az építkezések irányításával majd a vasútvállalatok vezetésével szerzett. Rendszeresen kérték fel szakmai előadások tartására, mely anyagok később nyomtatásban is megjelentek. Kiemelkedő volt a városfelmérési és tervezési munkássága. 1929-ben megszervezte a Kossuthos Öregdiákok Egyletét, melynek elnöki tisztét is elvállalta. Nyíregyházához kötődik a Nyíregyháza-Dombrád kisvasút – és később a Búj -Balsa leágazás – nyomvonalának megtervezése, az építkezés és a járműbeszerzések levezénylése, valamint a tulajdonos és üzemeltető részvénytársaság műszaki irányítása. Szesztay László nevéhez fűződik Nyíregyháza főterének megtervezése, valamint a város határában fekvő nagyobb területek felmérése és parcellázása.

### **52. „A szabolcsi dohány”**

A kiegyezést követően a Magyar Királyi Dohányjövődék a pénzügyminiszter közvetlen irányítása alá került. A tudatos termesztésre irányuló törekvések egyre szebb eredményeket hoztak, elsősorban a szabolcsi területeken, illetve a Szabolcsból elszármazott uradalmi feles kertészek munkájának jóvoltából, szinte az egész országban, amely folyamatos kereslet- és termelésnövekedést eredményezett. Ez a kultúra nagyon sok munkát és ezzel együtt megélhetést biztosított Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében élő embereknek, az etnikai kisebbséghez tartozóknak, a természetesen túl is, hiszen számtalan helyen épült ki bázisa a dohányágazatnak, ahol több ezer embert foglalkoztattak. A megtermelt dohányt Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében kezdetben 13 helyen lévő szárítótelepen és dohánybeváltó

üzemben szárították meg és vásárolták fel, majd a Nyíregyházi Dohányfermentáló vállalatnál dolgozták fel. A dohányfermentáló 1890-től 2016-ig működött, mely a régió egyik kiemelkedő foglalkoztatója volt. Napjainkban a dohánytermesztés Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területére húzódott vissza olyan mértékben, hogy ma már a hazai dohányterületek 85-90%-a ebben a megyében található meg. Mi dohánytermelők büszkék vagyunk arra, hogy olyan emberek irányították ágazatunkat többek között, mint Wekerle Sándor, Hadik János gróf, Szapáry Gyula gróf, hogy olyan személyek képviselték az érdekeinket, mint Keglevich Gábor gróf vagy Bethlen Pál gróf dr. és hogy Nyírlugos *szülötte* Kosutány Tamás a dohány beltartalmi vizsgálatait dolgozta ki, hogy a tiszavasvári születésű Dessewffy Aurél gróf, a termelői érdekeket képviselte éveken keresztül. Büszkék vagyunk arra, hogy kortásai lehettünk számos olyan személynek – mint Dr Borsos János, Paszternák József, Dr. Domán László, Dr. Némethi László, Riskó György, Bordács István, id Grasselli Miklós, Veszeloovszky László és sorolhatnánk – akik tudásukkal, munkájukkal segítettek minket az „értékteremtésben”.

### **53. Nyíregyháza Rádióállomás rádió és TV gyűjteménye**

Az adóállomást 1952. május 01-jén avatták fel. 1952. december 16-án az ország első vidéki stúdiója megkezdte munkáját. 1992-től Zentai Mihály lett a rádióállomás vezetője, aki igyekezett összegyűjteni sok írott és tárgyi emléket, ami a rádiózás történetét dolgozza fel. Ezt követően régi készülékeket, könyveket, folyóiratokat sikerült megszereznie és felkutatta az ország gyűjtőit. A kiállítási anyagok egyre bővültek, ma közel 300 rádió és 200 TV található a gyűjteményben. Egy egyszerű szemlélő számára sokszor elképzelhetetlen, hogy egy falárába korábban, hogy tudtak rádiószerkezetet építeni. Ezek a készülékek kisipari üzemekben készültek, ahol az asztalosok előbb a dobozokat állították össze, majd az elektromos részleg beépítette magát a rádiót. A gyűjteményben olyan készülékek találhatóak, melyek többsége még ma is működik. Igazi kincseket rejt a borbányai rádióállomás: adóberendezés 1952-ből, a magyar rádiógyártás utolsó darabja egy „Pacsirta” az 50-es évek végéből, Terta rádió a 60-as évekből, valamint a gyűjtemény legrégebbi darabjai a fa dobozos-kristálydetektoros „LÁDA” rádiók az 1920-as évekből. Országos szinten is egyedi a borbányai kiállítási anyag, így Nyíregyháza méltán lehet büszke erre a gyűjteményre. A Rádióállomás rádió és TV gyűjteménye igazi kuriózumnak számít, melyet rendszeresen látogatnak az érdeklődők a rádióállomás területén. Ezeket az emlékeket nem csak megőrizni kell, hanem meg kell mutatni a felnövekvő generációnak.

#### **54. A Magyar Rádió Nyíregyházi Stúdiójának anyaga**

Magyarországon a vidéki városok közül elsőként Nyíregyházán 1952-ben kezdődött el a rádiós műsorszórás. A Magyar Rádió Nyíregyházi Stúdiója az évtizedek során sok önálló műsorral gazdagította a hírközlést és a kultúráközvetítést. A kezdeti 57 perces adások terjedelme fokozatosan nőtt, így a stúdió 2002-ben már napi hat és fél órában sugárzott tájékoztató és művelődésterjesztő műsorokat. A Nyíregyházi Stúdió 1956-ban ugyanazt a szerepet töltötte be Nyíregyházán, mint Budapesten a Kossuth Rádió. 2007. június 30-án megszűnt a Nyíregyházi Rádió működése. A stúdió Nyíregyházán, a Szent István 42. sz. alatti patinás épületben működött, mely épület a Krúdy családhoz -így többek között nagy írónkhoz Krúdy Gyulához- is köthető. A Nyíregyházi Stúdió egykori tárgyi eszközeiből néhány darab a Jósa András Múzeumba került, 5168 hangfelvétel pedig digitalizált formában a Nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár Szabolcs-Szatmár Bereg Megyei Digitális Helyismereti Gyűjteményében „A Magyar Rádió Nyíregyházi Stúdiójának archívuma” nevű hangtárban kapott helyet. A felvételek, műsorok számos, ma már nem élő személy (riporterek és riportalanyok) hangját őrzik, ugyanakkor képet adnak a korábbi évtizedek mindennapjairól, törekvéseiről és egyben fontos adatokat, információkat is biztosítanak az érdeklődők és a kutatók számára.

#### **55. A Kállay Gyűjtemény épülete és a Kállay család emlékei**

A Kállay Gyűjtemény 1993. március 10-én nyitotta meg kapuit Nyíregyházán, a Széchenyi utca 1. szám alatt, a Nyírvíz Palota második emeleti lakásában. A gyűjteményt dr. Kállay Kristóf (1916-2006), dr. Kállay Miklós (1887-1967) magyar királyi miniszterelnök elsőszülött fia, a Szuverén Máltai Lovagrend szentszéki nagykövete alapította, római emigrációban létrejött magángyűjteményéből, amelyet 1989-90-ben szülővárosának adományozott. A gyűjtemény tizenhatezer kötetes könyvtárral és kortörténeti fotókkal büszkélkedhet, s az intézményben megtalálhatók a Kállay-leszármazottak személyes tárgyai, Kállay Miklós (1887-1967) miniszterelnök levelezése, Ilosvay Ferenc (1914-1990) vadászíró kéziratai és báró altorjai Apor Gábor (1889-1969) rendjelgyűjteménye is. A Kállay Gyűjtemény szerves részét képezi a tizenhatezer kötetet tartalmazó könyvtár, amelyet báró altorjai Apor Gábor (1889-1969), őrgróf Pallavicini Hubert (1921-1998), dr. Kállay Miklós (1887-1967) miniszterelnök, dr. Kállay Kristóf (1916-2006), Kállay András (1919-1995) és Ilosvay Ferenc (1914-1990) vadászíró magánkönyvtárai alapozták meg. A Kállay Gyűjtemény az eltelt évek alatt az adományozók körének bővülésével, a folyamatosan újabb és újabb adományokkal, több algyűjteménnyel rendelkező múzeumi egységgé fejlődött, 2007. november 9-én pedig muzeális intézménnyé

vált. 2020. július 21. óta megújult és látványos kiállításokkal várja a múzeumbáratokat és érdeklődőket a Bessenyei tér 15. szám alatt lévő Kállay-házban – ott, ahol az utolsó magyar királyi miniszterelnök, dr. Kállay Miklós elsőszülött fia, dr. Kállay Kristóf gyűjteményalapító született.

#### **56. Kulcsár Róbert magángyűjtő 1848-1849-es szabadságharc tárgygyűjteménye**

A „Kulcsár Róbert magángyűjtő 1848-1849-es szabadságharc tárgygyűjteménye” kulturális örökségként történő felvételét az tette indokolttá, hogy az azóta eltelt, több mint 170 „viharos” év alatt ezek a katonai és polgári tárgyi emlékek szinte teljesen eltűntek. Nagy részüket megsemmisítették, külföldre vitték, vagy az idő folyamán elpusztultak. A gyűjtemény ritka és magas minőségű tárgyakat is tartalmaz.

A fegyverletételt követően a honvédsereg fegyvereit elkobozták. Az értékesebb daraboknak nyoma veszett, míg a többit megsemmisítették. A megtorlás időszakában halállal büntették a fegyverrejtegetőket. A magángyűjtemény létrehozásának az volt a célja, hogy a magyarországi és a nemzetközi régiség piacon, aukciókon fellelhető, a 48-as szabadságharccal kapcsolatos tárgyi emlékeket összegyűjtse, összefogja és azt Nyíregyháza lakosságának bemutassa. A gyűjtemény különlegességét az adja, hogy nem csak katonai, hanem civil vonatkozású tárgyakat is tartalmaz. Ezen felül olyan extra kivitelű fegyvereket és felszerelési tárgyakat is tartalmaz, melyeket egyértelműen a 48-as honvédsereg magas rangú tisztjei, illetve nagybirtokos arisztokraták viseltek, birtokoltak. Ilyen például a gyűjtemény részét képező széles, madonnás pengés jurátus szablya, nemesi díszszablya, 1827M maratott pengés törzs és főtiszti szablya, de megtalálhatunk benne vésett gyerekfokost, altiszti tölténytáskát és katonai főtiszti díszfokost is.

#### **57. Az északkeleti nyelvjárási régió (Felső-Tisza vidéke) nyelvjárása**

Az északkeleti nyelvjárási régió szabolcs-szatmári és bereg-ugocsai nyelvjárás csoportja, egyike a 10 nagy magyar (önmagukban is összetett) nyelvjárás területnek. A nyelvi egységek nagy tájként a Felső-Tisza-vidékhez közigazgatásilag a régi Bereg, Szatmár, Ugocsa vármegyékhez, a mai Szabolcs-Szatmár-Bereg megye északi, északkeleti részéhez tartoznak. A nyelvjárási régió mindmáig kiemelt jelentőségét az adja, hogy a 19. század elején kialakuló magyar irodalmi és köznyelv több nyelvjárás ötvöződéséből alakult ki, de elsősorban az északkeleti nyelvjárástípuson alapul. Ez összefüggött azzal, hogy a régió nyelve mentes volt a nagy eltéréseket mutató más nyelvjárási jellemzőktől, másrészt a terület kiemelkedő történelmi, kulturális, irodalmi szereppel és jelentőséggel bírt (elég csak Bessenyei György, Kazinczy Ferenc, Kölcsey Ferenc munkásságára utalni). A nyelvjárásokat feldolgozó munkák mindegyike

részletesen jellemzi az északkeleti nyelvjárási régiót és annak nyelvcsoportjait. Ezek közül is kiemelkedik Csúry Bálint Szamosháti szótár-a I-II. (Budapest, 1935-36) és a Magyar Nyelvjárások Atlasza I-VI., ebben 22 megyénkbeli kutatóponttal. A múlt század 90-es éveiben a Bessenyei György Tanárképző Főiskola (ma Nyíregyházi Egyetem) Magyar nyelvészeti Tanszékén P. Lakatos Ilona főiskolai tanár vezetésével a nyelvátasz kutatópontjai közül 8 megyei településen végeztek nyelvjárási szöveggyűjtést és a nyelvjárás akkori állapotát vizsgáló kérdőíves gyűjtést. A nyelvjárásunkat jellemző sajátosságok nagy többsége ma is él, természetesen erős szociokulturális rétegződést mutatva.

### **A Nyíregyházi Települési Értéktárba felvett nemzeti értékek és a javaslattevők megnevezése**

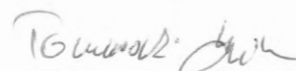
<b>Srsz.</b>	<b>Nemzeti értékek megnevezése:</b>	<b>Javaslatot benyújtotta:</b>
1.	Bessenyei-szobor	Dr. Nagy Éva
2.	Bokortanyák	Hajzer Gabriella
3.	Nyíregyházi Cantemus Kórus munkássága	Nyírség Turizmusáért Egyesület
4.	Nyírség Táncegyüttes munkássága	Dr. Ulrich Attila
5.	Sóstógyógyfürdő, mint gyógyhely	Dohanics László
6.	Sóstói Múzeumfalu, mint néprajzi értékek gyűjtőhelye	Dr. Ulrich Attila
7.	Sóstó Zoo	Riczu Éva
8.	Szabolcs Néptáncegyüttes munkássága	Dr. Ulrich Attila
9.	Tirpák népi építészet	Kertész Tünde Fruzsina
10.	Krúdy Gyula irodalomtörténeti munkássága	Nyírség Turizmusáért Egyesület
11.	Szikora Tamás festőművész alkotásai	Szikora Péter
12.	4 for Dance táncegyüttes eredményei, koncepciója	Vilikó Réka
13.	Bárány Frigyes művészeti tevékenysége	Dr. Nagy Éva
14.	Hősök temetője	Ilyés Gábor
15.	Dr. Eisert Árpád úttörő szívsebész tevékenysége Nyíregyházán	Dr. Kührner Éva
16.	Nyíregyházi Evangélikus Nagytemplom	Bánszki Hajnalka
17.	A nyíregyházi huszár	Jósa András Múzeum (Holmár Zoltán)
18.	Dr. Erdész Sándor néprajzkutató, múzeumalapító szakmai munkássága	Dr. Bodnár Zsuzsanna

19.	Dr. Korompay-Klekner Károly kórházszervező és sebészi tevékenysége	Dr. Kührner Éva
20.	nyíregyházi Sóstói-erdő	Nagy Tibor
21.	Nyíregyházi Egyetem Tuzson János Botanikus Kertje, mint növényi ritkaságok gyűjtőhelye	Boronkay Ferencné
22.	Nyíregyháza legrégebbi iratai	Galambos Sándor
23.	Magyar szablyavívás, a Borsody- vívórendszer	Dr. Tóth András Tamás, Máday Norbert
24.	Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola Könyvtárának régiréz-kézirat és nyomtatványgyűjteménye	Dr. Kührner Éva
25.	Jósa András Múzeum, mint a városi és megyei történeti értékek gyűjtőhelye	Jósa András Múzeum (Holmár Zoltán)
26.	A Magyarok Nagyasszonya Társszékesegyház mint zarándoktemplom	Láda Bertalan
27.	Kéry Péter Nyíregyháza és környéke történelméről, természeti értékeiről, néprajzáról szóló filmalkotásai	Csordás László
28.	A Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár Helyismereti Gyűjteménye	László Gézáné dr.
29.	Szent Miklós-székesegyház	Nyíregyházi Egyházmegye Szocska A. Ábel megyés püspök és Ujteleki Zsuzsanna segédlevéltáros
30.	A Bessenyei György Irodalmi és Művelődési Társaság kultúraközvetítő tevékenysége	Dr. Kührner Éva
31.	Kósa Ferenc filmrendező munkássága	Almássy Lászlóné
32.	„Hagyományok, becsület, elkötelezettség” - a Nyíregyházi Tűzoltóság tevékenységén keresztül	Andó Károly önkormányzati képviselő
33.	A Váci Mihály Kulturális Központ épülete	Mészáros Szilárd igazgató
34.	Rottaridesz István zászlós és Vágó József tiszthelyettes, Magyar Arany Vitézségi Éremmel kitüntetett katonahősök végső nyughelyei az Északi temetőben	Magyar Honvédség Katonai Igazgatási és Központi Nyilvántartó Parancsnokság 6. Katonai Igazgatási és Érdekvédelmi Iroda Nyíregyháza Kertész József százados és Simkó Csilla t. főhadnagy
35.	Hammel József Nyíregyházáról készített fotógyűjteménye	Kujbusné Dr. Mecsei Éva

36.	A Jóba család munkássága és a Jóban-nyomda produktumai	Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár Krajnyák-Jávor Andrea
37.	A Magyar Kodály Társaság Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tagcsoportjának munkássága	Belinszky Etelka
38.	Dr. Szilágyi Jenő birkózó sporttevékenysége	Holmár Zoltán történész
39.	Elek Emil fotóművész Nyíregyházát ábrázoló fotógyűjteménye és munkássága	Balogh József
40.	A Nyírvíz-palota épülete	Szabó Józsefné
41.	Benczi Gyula, a híres nyíregyházi cigányprímás zeneművészeti tevékenysége	Virók Ernő
42.	Nyíregyháza-Városi Református Templom	Dr. László Gézáné dr.
43.	A Nyíregyházi Spartacus Aranycsapata	Stevanyik András
44.	A Nyíregyházi Női Röplabda Club kiemelkedő sporttevékenysége	Nyíregyházi Sportcentrum Nonprofit Kft.
45.	Dr. Szabó Tünde olimpikon úszó kiemelkedő sporttevékenysége	Kőhalmi Richárd
46.	Sipos László műemlékvédő és műemlékfotós munkássága	Dialóg Nyugdíjas Egyesület
47.	A Nyíregyházi Törvényszék épülete	Dr. Nyakó Zsuzsanna elnök
48.	A nyíregyházi villamosközlekedésnek emléket állító Bvill 812-es számú kocsija	Hoványi Péter
49.	A Vikár Sándor Zeneiskola – Alapfokú Művészeti Iskola pedagógusainak és tanulóinak kimagasló kultúraközvetítő zeneművészeti tevékenysége	Szabó Tünde Júlia
50.	Váci Mihály irodalmi munkássága	Jánkfalviné Lénárt Ildikó
51.	Szesztay László mérnöki tevékenysége	Szemerey Ádám
52.	„A szabolcsi dohány”	Fekete Tibor és Eisler József
53.	Nyíregyháza Rádióállomás Rádió és TV Gyűjteménye	Zentai Mihály
54.	A Magyar Rádió Nyíregyházi Stúdiójának anyaga	Zsoldos Barnabás egykori stúdióvezető
55.	A Kállay Gyűjtemény épülete és a Kállay család emlékei	Kállay Gyűjtemény
56.	Kulcsár Róbert magángyűjtő 1848-1849-es szabadságharc tárgygyűjteménye	Dr. Tóth András Tamás

57.	Az északkeleti nyelvjárási régió (Felső-Tisza vidéke) nyelvjárása	Pállné dr. Lakatos Ilona
-----	---	--------------------------

Nyíregyháza, 2022. október 19.



Tomasovszki Anita

Nyíregyházi Települési Értéktár Bizottság  
elnöke